

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки і менеджменту
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

**ОБЛІК ТА АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В СИСТЕМІ
УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ**

(за матеріалами акціонерного товариства «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»»)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Ступінь вищої освіти «Бакалавр»

401-ЕО 17048 КР

Розробила студентка групи 401-ЕО
Устименко А.С.

Керівник кваліфікаційної роботи
Коба О.В.

Рецензент: начальник Шишацької
дільниці УЕГГ

Голишко О.І.
Засвідчую, що в цій роботі немає
запозичень із праць інших авторів
без відповідних посилань

Устименко А.С.
Підтверджую достовірність даних,
використаних у роботі

Коба О.В.

Допустити до захисту
Завідувач кафедри

Птащенко Л.О.

РЕФЕРАТ

Устименко А.С. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством (за матеріалами акціонерного товариства «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»»). Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти бакалавра з обліку і оподаткування. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2021.

Робота містить 79 сторінок, 21 таблицю, 26 рисунків, список літературних джерел із 79 найменувань, 9 додатків.

Ключові слова: облік, аналіз, управління, дебіторська заборгованість, споживач, боржник, розрахунки.

Об'єктом дослідження є облік і аналіз дебіторської заборгованості на підприємстві.

Мета роботи – вивчити існуючу систему обліку та аналізу в акціонерному товаристві та розробити рекомендації щодо її удосконалення управління нею. Розглянуто сутність, класифікацію, оцінку, визнання та порядок відображення в обліку дебіторської заборгованості. Проведено аналіз дебіторської заборгованості підприємства і визначено заходи щодо підвищення ефективності управління нею. Одержані результати можуть бути використані при вдосконаленні системи бухгалтерського обліку й аналізу акціонерного товариства «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»».

РЕФЕРАТ

Устименко А.С. Учет и анализ дебиторской задолженности в системе управления предприятием (по материалам акционерного общества «Оператор «Оператор газораспределительной системы «Полтавагаз»»). Квалификационная работа на соискание степени высшего образования бакалавра по учету и налогообложению. Национальный университет «Полтавская политехника имени Юрия Кондратюка», Полтава, 2021.

Работа содержит 79 страниц, 21 таблицу, 26 рисунков, список литературных источников из 79 наименований, 9 приложений.

Ключевые слова: учет, анализ, управление, дебиторская задолженность, потребитель, должник, расчеты.

Объектом исследования является учет и анализ дебиторской задолженности на предприятии.

Цель работы - изучить существующую систему учета и анализа в акционерном обществе и разработать рекомендации по ее усовершенствованию управления ею. Рассмотрены сущность, классификацию, оценку, признание и порядок отражения в учете дебиторской задолженности. Проведен анализ дебиторской задолженности предприятия и определены меры по повышению эффективности управления ею. Полученные результаты могут быть использованы при совершенствовании системы бухгалтерского учета и анализа акционерного общества «Оператор газораспределительной системы «Полтавагаз»».

ABSTRACT

Ustimenko AS Accounting and analysis of receivables in the management system of the enterprise (according to the joint-stock company «Operator of the gas distribution system «Poltavagas»»). Qualifying work for a bachelor's degree in accounting and taxation. Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic National University, Poltava, 2021. The work contains 79 pages, 21 tables, 26 figures, a list of references from 79 titles, 9 appendices.

Key words: accounting, analysis, management, receivables, consumer, debtor, calculations.

The object of research is the accounting and analysis of receivables in the enterprise.

The purpose of the work is to study the existing system of accounting and analysis in the joint-stock company and to develop recommendations for its improvement of its management. The essence, classification, assessment, recognition and the order of reflection in the accounting of receivables are considered. The analysis of receivables of the enterprise is carried out and measures for increase of efficiency of its management are defined. The obtained results can be used in improving the system of accounting and analysis of the joint-stock company "Operator of the gas distribution system" Poltavagas ".

ПЕРЕЛІК МАТЕРІАЛІВ ГРАФІЧНОЇ ЧАСТИНИ

Аркуш	Найменування	Примітка
1	Управлінська структура АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»»	
2	Організаційна структура бухгалтерії АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»»	
3	Основні економічні показники АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки	
4	Динаміка активів АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки	
5	Динаміка чистого доходу, собівартості реалізації, чистого прибутку АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки	
6	Динаміка показників ліквідності АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки	
7	Сутність і визнання дебіторської заборгованості	
8	Класифікація дебіторської заборгованості	
9	Методи створення резерву сумнівних боргів	
10	Облік довгострокової дебіторської заборгованості	
11	Облік поточної дебіторської заборгованості	
12	Склад і структура поточної дебіторської заборгованості АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки	
13	Динаміка поточної дебіторської заборгованості АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки	
14	Аналіз показників ефективності дебіторської заборгованості АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки	
15	Управління дебіторською заборгованістю АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»»	

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 Економічна характеристика та організація обліку на підприємстві ..	5
1.1 Загальна характеристика АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»».....	5
1.2 Організація бухгалтерського обліку в АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»».....	17
1.3 Аналіз основних економічних показників діяльності АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки.....	25
РОЗДІЛ 2 Облік дебіторської заборгованості на підприємстві.....	42
2.1 Сутність, класифікація, оцінка, визнання дебіторської заборгованості.....	42
2.2 Облік довгострокової дебіторської заборгованості.....	50
2.3 Облік поточної дебіторської заборгованості на підприємстві.....	54
РОЗДІЛ 3 Аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством	65
3.1 Мета, завдання, джерела інформації, етапи економічного аналізу дебіторської заборгованості.....	65
3.2 Аналіз складу, структури, ефективності дебіторської заборгованості АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки.....	67
3.3 Управління дебіторською заборгованістю підприємства як інструмент забезпечення ефективності його діяльності.....	72
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80
ДОДАТКИ.....	89

					401-ЕО	17048	КР				
Змн.	Лист	П. І. Б.	Підпис	Дата	Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством (за матеріалами акціонерного товариства «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»»)						
Розроб.	Устименко А.С.								Стадія	Арк.	Аркушів
Перевір.	Коба О.В.								2	79	
Н. контр.	Коба О.В.								Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування		
Затверд.	Птащенко Л.О.										

ВСТУП

Важливою проблемою економіки України в умовах сьогодення є криза неплатежів, що до виникнення на підприємствах значних розмірів дебіторської заборгованості, знижує ліквідність їх активів, негативно впливає на платоспроможність, вилучає з обігу грошові кошти. У зв'язку з цим подолання кризи неплатежів є одним з першочергових завдань для будь-якого суб'єкта господарювання. Організація ефективної системи обліку, контролю, аналізу за та управління дебіторською заборгованістю має сприяти вирішенню даного завдання. Це обумовлює актуальність теми дипломної роботи.

Метою написання кваліфікаційної роботи є дослідження обліку та аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємством.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- розглянути загальну характеристику підприємства;
- з'ясувати особливості організації обліку на ньому;
- проаналізувати основні економічні показники діяльності підприємства за 2019-2020 роки;
- визначити сутність, класифікацію оцінку та критерії визнання дебіторської заборгованості;
- дослідити методи нарахування резерву сумнівних боргів;
- розглянути ведення обліку довгострокової та поточної дебіторської заборгованості на підприємстві;
- визначити методику проведення аудиту дебіторської заборгованості;
- здійснити аналіз дебіторської заборгованості підприємства.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи виступає акціонерне товариство «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»».

Основними джерелами інформації є фінансова і статистична звітність, облікові реєстри, первинні, засновницькі, нормативно-правові документи, наукова література та періодичні видання.

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій.

В першому розділі роботи розглянуто мету, види діяльності підприємства, його організаційну структуру. Визначено особливості організації обліку на підприємстві. Проведено аналіз основних економічних показників діяльності підприємства.

У другому розділі розкрито сутність, класифікацію, оцінку та визнання дебіторської заборгованості. З'ясовано особливості обліку поточної та довгострокової дебіторської заборгованості. Розглянуто алгоритм застосування методів нарахування резерву сумнівних боргів, визначено специфіку кожного з них.

Третій розділ дипломної роботи містить результати аналізу дебіторської заборгованості акціонерного товариства «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки та рекомендації щодо підвищення ефективності управління нею на підприємстві.

За результатами роботи сформульовані висновки і пропозиції.

РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1.1 Загальна характеристика АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»»

Українська газотранспортна система (ГТС), складовою якої є АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»», - одна з найбільших у світі. Вона забезпечує природним газом внутрішніх споживачів та відіграє важливу роль у транзиті природного газу до європейських країн. Ефективність її роботи має стратегічне значення для розв'язання проблем енергетичної безпеки не тільки самої України, а й країн Європейського Союзу [39]. Дослідження тенденцій світового ринку газу свідчать про уповільнення попиту на природний газ, скорочення міжнародної торгівлі газом, що постачається трубопроводами, постійне зростання міжпаливної конкуренції. Ці обставини негативно впливають на розвиток ринку газу та функціонування ГТС України. У 2020 році за даними Міжнародного енергетичного агентства попит на газ у світі впав приблизно на 2,5% (100 млрд. м³) [24]. Криза, викликана пандемією COVID-19 і переповнений ринок призупинили інвестиції, у той час як реформи газового ринку набрали обертів на споживчих ринках. В Європі у 2020 р. споживання газу знизилося на 16 млрд. м³, або на 3,3%, в порівнянні з 2019 р. Це було обумовлено локдаунами, введеними через пандемію COVID-19, які суттєво вплинули на всі бізнес-процеси в Європі. Найбільше скорочення споживання газу було в Західній Європі (де відбувалися найбільш жорсткі та тривалі локдауни) (рисунок 1.1). Споживання ж природного газу в Україні у 2020 р. зросло на 3,7% у порівнянні з 2019 р. (з 29,9 млрд. м³ до 31,0 млрд. м³) (рисунок 1.2).

Однак варто відзначити, що у газовому секторі України спостерігалось значне зниження за 1991-2019 рр. обсягів споживання природного газу - майже у 4 рази (рисунок 1.3), та обсягів його імпорту - більше, ніж в 6 разів. При цьому обсяги видобутку газу в цілому за 1998-2019 роки зросли на 2,7 млрд. м³ (рисунок 1.4).

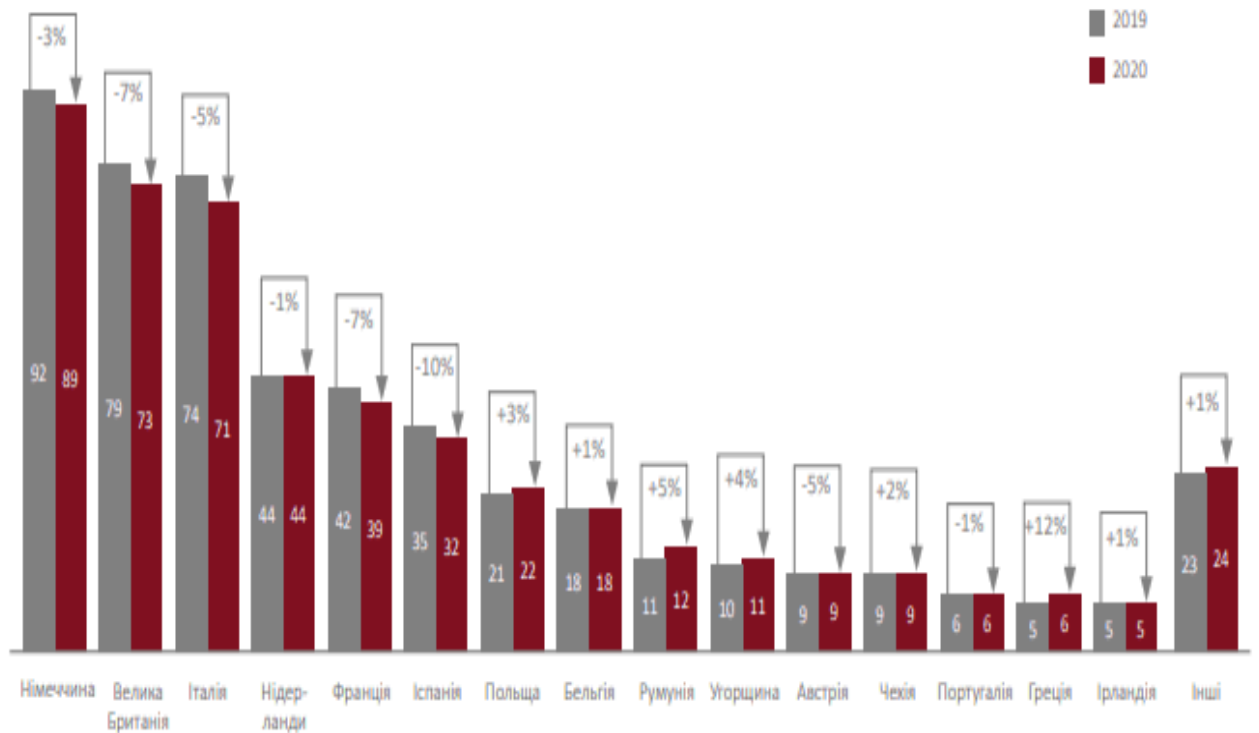

Рисунок 1.1 – Динаміка споживання газу в країнах Європи у 2019-2020 роках, млрд. м³ [24,25].

Рисунок 1.2 – Динаміка споживання газу в Україні у 2019-2020 роках, млрд. м³ [24,25]

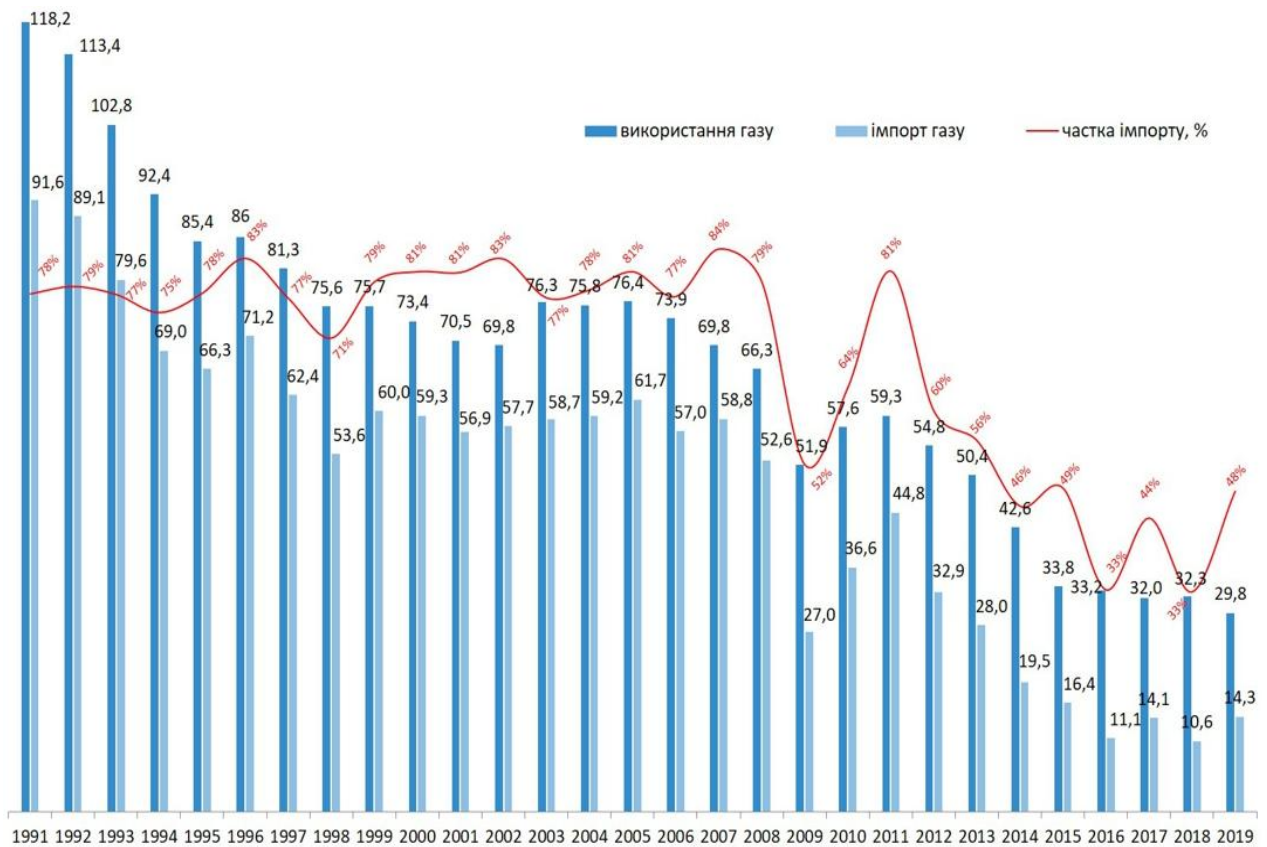

Рисунок 1.3 – Динаміка використання і імпорту газу в Україні у 1991-2019 рр., млрд. м³ [24,25].

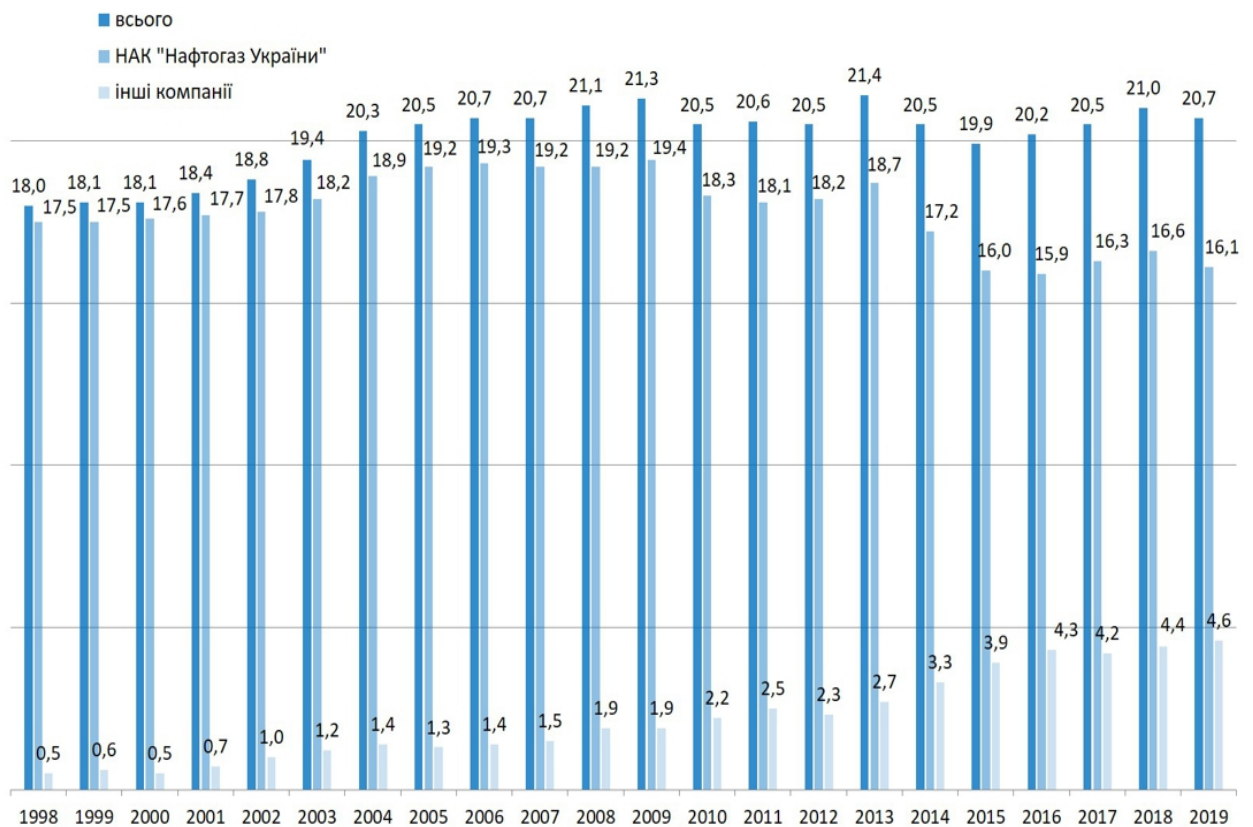

Рисунок 1.4 – Динаміка вибодобутку газу в Україні у 1998-2019 рр., млрд. м³ [24,25].

У 2019 р. порівняно з 2015 р. таке збільшення становило 0,8 млрд. м³ (таблиця 1). При цьому, незважаючи на зниження обсягів дефіциту газу із 13,9 млрд. м³ у 2015 р. до 9,1 млрд. м³ у 2019 р., коефіцієнт енергетичної залежності країни у 2019 р. залишається досить високим – 30,5 % (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1

Динаміка показників постачання і споживання природного газу в Україні за 2015-2019 роки

Показник	Рік				
	2015	2016	2017	2018	2019
Обсяг споживання газу, млрд. м ³	33,8	33,2	32	32,3	29,8
Видобуток газу, млрд. м ³	19,9	20,2	20,5	21	20,7
Транзит газу до ЄС, млрд. м ³	64,2	79,2	90,8	83,8	86,6
Обсяг дефіциту газу, млрд. м ³	13,9	13	11,5	11,3	9,1
Коефіцієнт енергетичної залежності, %	41,1	39,2	35,9	35,0	30,5

Розраховано автором за [24,25]

Варто відзначити значне скорочення обсягів транзиту газу ГТС України у 2015-2019 роках, що є негативним фактором (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2

Динаміка обсягів транзиту газу ГТС України за 2015–2019 рр., млрд. м³

Показник	Рік				
	2015	2016	2017	2018	2019
Обсяг транзиту газу всього, в тому числі	67,1	82,2	93,5	86,8	89,6
Обсяг транзиту газу до країн ЄС, інших європейських країн та до Туреччини	64,2	79,2	90,8	83,8	86,6
Обсяг транзиту газу до Молдови	2,9	3	2,7	3	3

Газотранспортна система України станом на 1 січня 2021 року включає 36 тис. км магістральних газопроводів різного призначення і продуктивності, 71 компресорну станцію (122 компресорних цехи), понад 1600 газорозподільних станцій, 12 підземних сховищ газу.

20,4 тис. км розподільних газопроводів та 664 газорозподільні пункти обслуговує акціонерне товариство «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»», яке є об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи і входить до складу газорозподільної системи України.

Дане підприємство є правонаступником відкритого акціонерного товариства по газопостачанню та газифікації «Полтавагаз», що було засноване за наказом Державного Комітету України по нафті і газу від 11 березня 1994 року – шляхом перетворення державного підприємства по газопостачанню та газифікації «Полтавагаз» у ВАТ (відповідно до Указу Президента України «Про корпоратизацію підприємств» від 15 червня 1993 року) та перейменоване 26 липня 2011 року відповідно до Закону України «Про акціонерні товариства» підприємство у Публічне акціонерне товариство по газопостачанню та газифікації «Полтавагаз». У 2015 році у зв'язку з реформуванням відповідно до Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу» газової сфери та розмежуванням функцій з розподілу та постачання природного газу населенню з ПАТ «Полтавагаз» відокремлено і створено ТОВ «Полтавагаз збут», яке в установленому законом порядку отримало ліценцію на газопостачання.

26.03.2015 р. за рішенням Національної комісії з державного регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг ПАТ по газопостачанню та газифікації «Полтавагаз» видано ліцензію на право провадження господарської діяльності з розподілу природного, нафтового газу і газу (метану) вугільних родовищ та з постачання природного газу, газу (метану) вугільних родовищ за регульованим тарифом на території м. Полтава та Полтавської області (крім міст Кременчук, Лубни, Комсомольськ, Лубенського, Пирятинського, Оржицького, Гребінківського, Гадяцького, Семенівського та Кременчуцького

районів Полтавської області та села Радянське Кобеляцького району Полтавської області).

12.04.2019 року ПАТ по газопостачанню та газифікації «Полтавагаз» перейменовано у Акціонерне товариство «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»».

Основним напрямком його діяльності відповідно до статуту (додаток А) є розподілення природного газу населенню, установам, організаціям бюджетної сфери та промисловим споживачам.

У сфері обслуговування АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» перебуває 17 адміністративних районів, два міста обласного підпорядкування – Полтава і Миргород. Товариство обслуговує 20376,59 км розподільних газопроводів.

Структурними підрозділами АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» є Глобинський, Диканський, Карлівський, Кобеляцький, Лохвицький, Миргородський, Чутівський, Полтавський РГП (рисунок 1.5).

Рисунок 1.5 – Структурні підрозділи - управління експлуатації газорозподільної системи (УЕГС) АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»»

У складі підприємства знаходяться:

- потужний повірочний сертифікований центр промислових лічильників газу;
- 8 лабораторій по повірці побутових лічильників газу;
- атестована органами державної стандартизації виробнича лабораторію, оснащена 2 пересувними унікальними лабораторіями для пошуку витоків на газопроводах ;
 - чутливі газоіндикатори для діагностики системи газопостачання;
 - лабораторні хроматографи «Хромос ГХ-1000», «Кристалл 2000М» для визначення фізико – хімічного аналізу природного газу;
 - близько 8,5 тис. засобів дистанційного зняття контрольних показників лічильників газу в побутових споживачів;
 - потужний автопарк зі спецтехнікою.

Статутом АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» визначено, що предметом його діяльності є (додаток А): розподілення газу; - будівництво; проектні роботи; господарське управління будівництвом; виконання функцій замовника по будівництву та проектуванню об'єктів цивільного та соціально-побутового призначення; укладання угод генерального підряду при будівництві житлових масивів та об'єктів соціально-побутового призначення, організація та проведення тендерних торгів між виконавцями робіт; роботи з завершення будівництва та ремонту (штукатурні роботи, столярні роботи, роботи з покриття підлоги та облицювання стін плиткою, роботи із скління, малярні роботи, інші роботи з завершення будівництва та ремонту, електромонтажні роботи); діяльність у сфері архітектури; інженерна та технічна діяльність пов'язана з будівництвом; дизайнерська діяльність; операції з нерухомістю; фінансово-економічна діяльність; посередницькі послуг; торгівля і послуги (експортно-імпорتنі торгові операції, торгівельна діяльність, у тому числі оптова та роздрібна торгівля, дрібнооптова торгівля, комісійна, торгово-закупівельна та торгово-посередницька діяльність; організація та проведення; виробничо-господарська діяльність; інформаційно-консультаційна та консалтингова діяльність; охоронна діяльність; рекламна і видавнича діяльність; громадське харчування;

здійснення лізингових операцій, надання лізингових послуг; інформатика та комп'ютеризація; транспортно-експедиційні послуги; діяльність пов'язана з автотранспортними засобами; юридичні послуги; інші послуги, що надаються юридичним та фізичним особам; професійна, наукова та технічна діяльність; зовнішньоекономічна діяльність; здійснення будь-якої іншої діяльності, не забороненої законодавством України.

Головною метою діяльності даного підприємства відповідно до статуту (додаток А) є отримання прибутку від провадження господарської діяльності; створення високо конкурентного бізнесу з використанням кращих підходів та методів управління; підвищення ефективності діяльності; побудова системи взаємовідносин із зовнішнім середовищем (клієнтами, партнерами, конкурентами) на принципах відкритості та прозорості.

Акціонерами АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» є фізичні і юридичні особи, а також держава в особі органу, уповноваженого управляти корпоративними правами держави. Статутний капітал товариства становить 435070,65 грн. і складається за рахунок 414353 простих іменних акцій номінальною вартістю 1,05 грн.

АТ є юридичною особою, має поточний рахунок в національній та в іноземній валюті та інші рахунки в установах банку, круглу печатку та штамп зі своїм найменуванням.

Управління та контроль за діяльністю підприємства здійснюють Загальні збори, Наглядова рада, Правління (виконавчий орган), Ревізійна комісія.

Вищим органом управління діяльністю підприємства згідно з організаційною структурою управління (рисунок 1.6) є Загальні збори акціонерів, до виключної компетенції яких належать: визначення основних напрямів діяльності, внесення змін до статуту, прийняття рішень про анулювання акцій, їх розміщення, зміну статутного капіталу, тощо (додаток А).

Наглядова рада товариства є колегіальним органом, який призначено для захисту прав акціонерів, і який в межах компетенції, визначеної законодавством здійснює управління товариством та контролює й регулює діяльність Правління.

Рисунок 1.6 – Організаційна структура управління АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»»

Виконавчим органом АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» є Правління - колегіальний виконавчий орган, який здійснює управління поточною діяльністю. До його складу згідно із статутом входить 9 осіб, в тому числі голова Правління, перший заступник голови Правління, заступники голови Правління та члени Правління. Правління підзвітне Загальним зборам та Наглядовій раді. Для проведення перевірки фінансово-господарської діяльності підприємства на Загальних зборах обирається Ревізійна комісія у складі 3 осіб.

Керівництво повсякденною господарською діяльністю АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» забезпечує Голова Правління, який обирається Наглядовою радою на умовах визначених контрактом. Він несе персональну відповідальність за виконання доручених йому повноважень, розподіляє обов'язки між заступниками і керівниками відокремлених та функціональних структурних підрозділів Товариства. Голова Правління очолює адміністрацію товариства та має право укладати договори та інші угоди від імені товариства, організовує і забезпечує виконання поточних та перспективних планів, розпоряджається майном товариства, включаючи його грошові кошти, видає накази, інші акти, подає Загальним зборам звіт про діяльність товариства, виконує інші функції, необхідні для забезпечення організації роботи та статутної діяльності.

Керівництво виробничо-технологічною складовою діяльності підприємства здійснює головний інженер. Він організує забезпечення підприємства всіма необхідними для його виробничої діяльності матеріальними ресурсами відповідної якості та їх раціональне використання з метою скорочення витрат виробництва і одержання максимального прибутку, розроблення проектів перспективних і річних планів матеріально-технічного забезпечення виробництва на основі визначення потреби підрозділів підприємства в матеріальних ресурсах (сировині, матеріалах, напівфабрикатах, обладнанні, комплектуючих виробках, паливі, енергії тощо) з використанням прогресивних норм витрат, підготовку і укладання договорів поставок з матеріально-технічного забезпечення підприємства, встановлення та розширення прямих постійних і довгострокових господарських зв'язків з

постачальниками, доставку матеріальних ресурсів згідно з передбаченими у договорах строками, контроль їх кількості, якості і комплектності та збереження на складах. До його компетенції належить організація виконання вимог і порядку ліцензування, оформлення технічної документації, контроль за правильністю експлуатації, ремонту, технічного обслуговування обладнання, автотранспортного господарства, виконанням планових завдань в установлені терміни, ефективним використання ресурсів підприємства.

Керівництво виробничо-господарською діяльністю транспортної служби, контроль за правильністю експлуатації, ремонту, технічного обслуговування автотранспорту, обладнання, паркового господарства, виконанням планових завдань в установлені терміни, ефективне використання транспорту, за своєчасним представленням автотранспорту на щорічний, а для спеціального автотранспорту - щоквартальний технічний огляд здійснює Начальник автотранспортного управління та загальних питань.

Начальник управління з питань безпеки повинен:

- забезпечувати організацію охорони об'єктів та матеріальних цінностей підприємства;
- здійснювати контроль за ввозом і вивозом (виносом) матеріальних цінностей;
- забезпечити припинення спроб несанкціонованого проникнення на охоронюваний об'єкт;
- здійснювати контроль за роботою встановлених на підприємстві приладів охоронної й пожежної сигналізації;
- з'ясувати причини спрацьовування сигналізації і вживати заходів до затримки порушників або ліквідації пожежі;
- забезпечити контроль здавання та приймання під охорону обладнаних сигналізацією відособлених приміщень;
- здійснювати дії по попередженню і припиненню правопорушень на об'єктах;
- координувати роботу служби безпеки і охорони.

Заступник голови правління з обліку та економіки забезпечує керівництво фінансово-економічною складовою діяльності підприємства.

Начальник фінансово-економічного управління АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» виконує такі завдання та обов'язки:

- організує проведення економічного аналізу господарської діяльності підприємства на підставі даних управлінського обліку і звітності з метою виявлення внутрішньогосподарських резервів, усунення необґрунтованих затрат, ефективного використання ресурсів підприємства.

- формує бюджет підприємства на підставі показників аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства і контролює його виконання з метою раціонального використання фінансових ресурсів.

- здійснює заходи з ефективного використання фінансових ресурсів підприємства для забезпечення його фінансової стійкості.

- контролює законність списання з нестач, дебіторської заборгованості і інших витрат.

- керує працівниками кредитного відділу і відділу праці та заробітної плати.

Головний бухгалтер забезпечує ведення бухгалтерського обліку, дотримуючись єдиних методологічних засад, встановлених Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [5], з урахуванням особливостей діяльності господарства і технології оброблення облікових даних.

Начальник відділу кадрів забезпечує організацію обліку особового складу підприємства.

За зв'язки з громадськістю і висвітлення діяльності підприємства в засобах масової інформації відповідає прес-служба.

Діюча структура є ефективною і передбачає наявність загального керівника і керівників підрозділів, які повинні розділяти свій вплив на співробітників відповідно до поставлених перед ними завдань.

1.2 Організація бухгалтерського обліку в АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»»

Бухгалтерський облік АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» надає інформацію про стан і рух його засобів, джерела їх утворення і господарські процеси, пов'язані із постачанням матеріалів, виробництвом продукції та її реалізацією, а також про фінансові результати господарської діяльності. Бухгалтерський облік підприємства регулюється Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [5], відповідно до якого, бухгалтерський облік – процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень[5].

Бухгалтерський облік на підприємстві, зокрема в АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» має такі особливості:

- є суцільним і безперервним. Він охоплює всі господарські операції, що здійснюються на підприємстві, і відображає їх в хронологічній послідовності з моменту створення підприємства до ліквідації;
- кожна господарська операція підтверджується відповідним документом;
- облікова інформація обробляється в чітко визначені періоди часу (місяць, квартал, рік) і за розробленими правилами;
- регламентований законами України і нормативно-правовими актами;
- усі об'єкти обліку незалежно від застосування натуральних і трудових вимірників обов'язково відображаються в єдиному грошовому вимірнику, що дозволяє узагальнювати різні господарські процеси і операції.

Головними завданнями бухгалтерського обліку є (рисунок 1.7).

Для забезпечення виконання покладених на бухгалтерський облік завдань і вимог він має відповідати принципам, визначеним Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [13], згідно з яким принцип бухгалтерського обліку – це правило, яким слід керуватися при вимірюванні, оцінці та реєстрації господарських операцій і при відображенні їх результатів у фінансовій звітності. Принципи

бухгалтерського обліку та фінансової звітності наведені в таблиці 1.2.

Організація бухгалтерського обліку на підприємстві – це система методів, способів, заходів, які забезпечують його оптимальне функціонування та розвиток відповідно до мети і цілей.

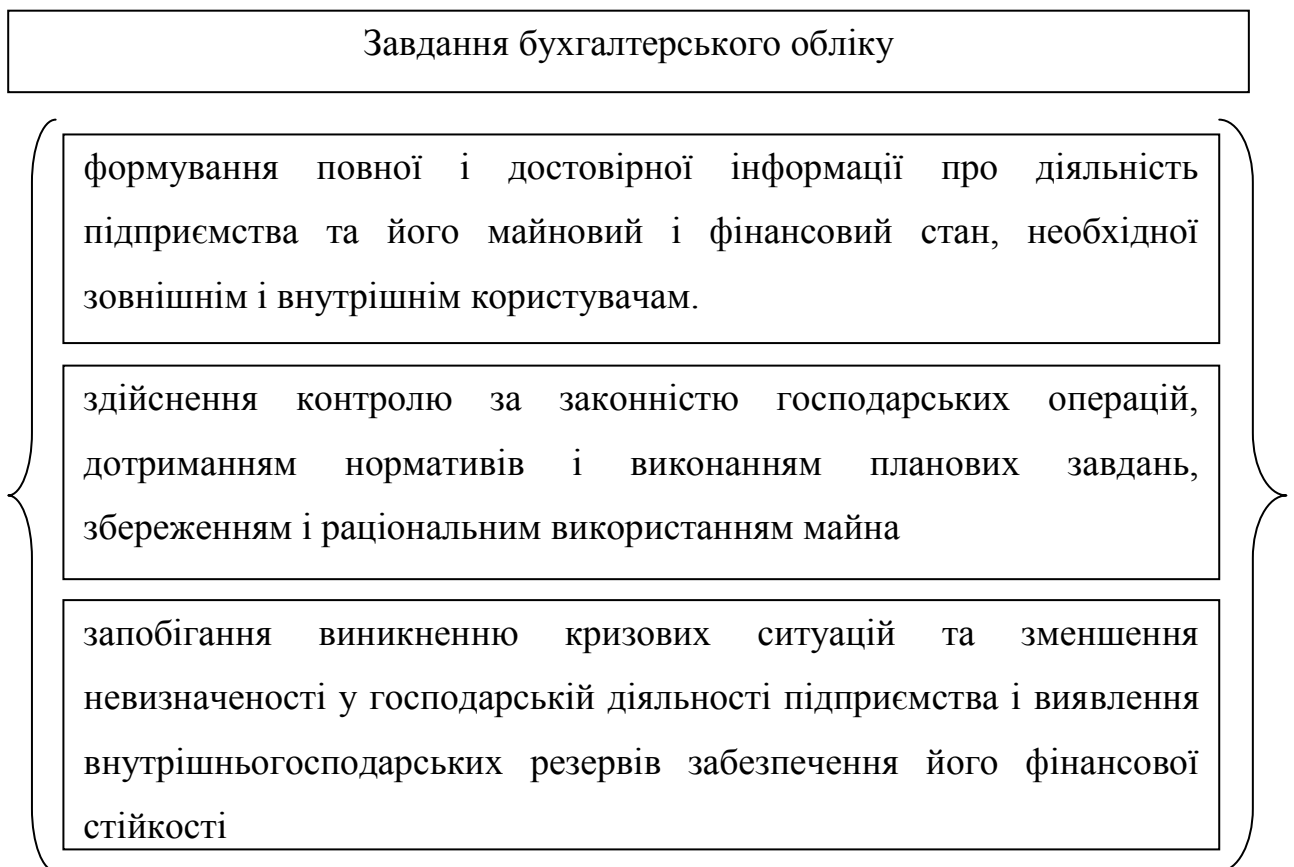

Рисунок 1.7 - Завдання бухгалтерського обліку підприємства

Таблиця 1.2

Принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності

№ з. п.	Принцип обліку	Сутність принципу обліку
1	2	3
1	Повне висвітлення	фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки господарських операцій та подій, здатних вплинути на рішення, що приймаються на її основі
2	Автономність	кожне підприємство розглядається як юридична особа, відокремлена від її власників, у зв'язку з чим особисте майно та зобов'язання власників не повинні відображатися у фінансовій звітності підприємства

1	2	3
3	Послідовність	постійне (з року в рік) застосування підприємством обраної облікової політики. Зміна облікової політики можлива лише у випадках, передбачених національними П(С)БО, міжнародними стандартами фінансової звітності та національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку у державному секторі, і повинна бути обґрунтована та розкрита у фінансовій звітності
4	Безперервність	оцінка активів та зобов'язань підприємства здійснюється виходячи з припущення, що його діяльність буде тривати й надалі
5	Нарахування	доходи і витрати відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності в момент їх виникнення, незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів
6	Превалювання сутності над формою	операції обліковуються відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми
7	Єдиний грошовий вимірник	вимірювання та узагальнення всіх господарських операцій підприємства у його фінансовій звітності здійснюються в єдиній грошовій одиниці
8	Інші	принципи, визначені міжнародними стандартами або національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку залежно від того, які з наведених стандартів застосовуються підприємством. До них належать принцип періодичності, історичної (фактичної) собівартості, обачності

Питання організації бухгалтерського обліку на підприємстві належать до компетенції його власника (власників) або уповноваженого органу (посадової

особи) відповідно до законодавства та установчих документів [5]. Для АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» такою посадовою особою є Голова правління.

Він несе відповідальність за організацію бухгалтерського обліку та забезпечення фіксування фактів здійснення всіх господарських операцій у первинних документах, збереження оброблених документів, реєстрів і звітності протягом встановленого терміну, але не менше трьох років [5].

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [5] для забезпечення ведення бухгалтерського обліку підприємство самостійно обирає форми його організації. (рисунок 1.8).

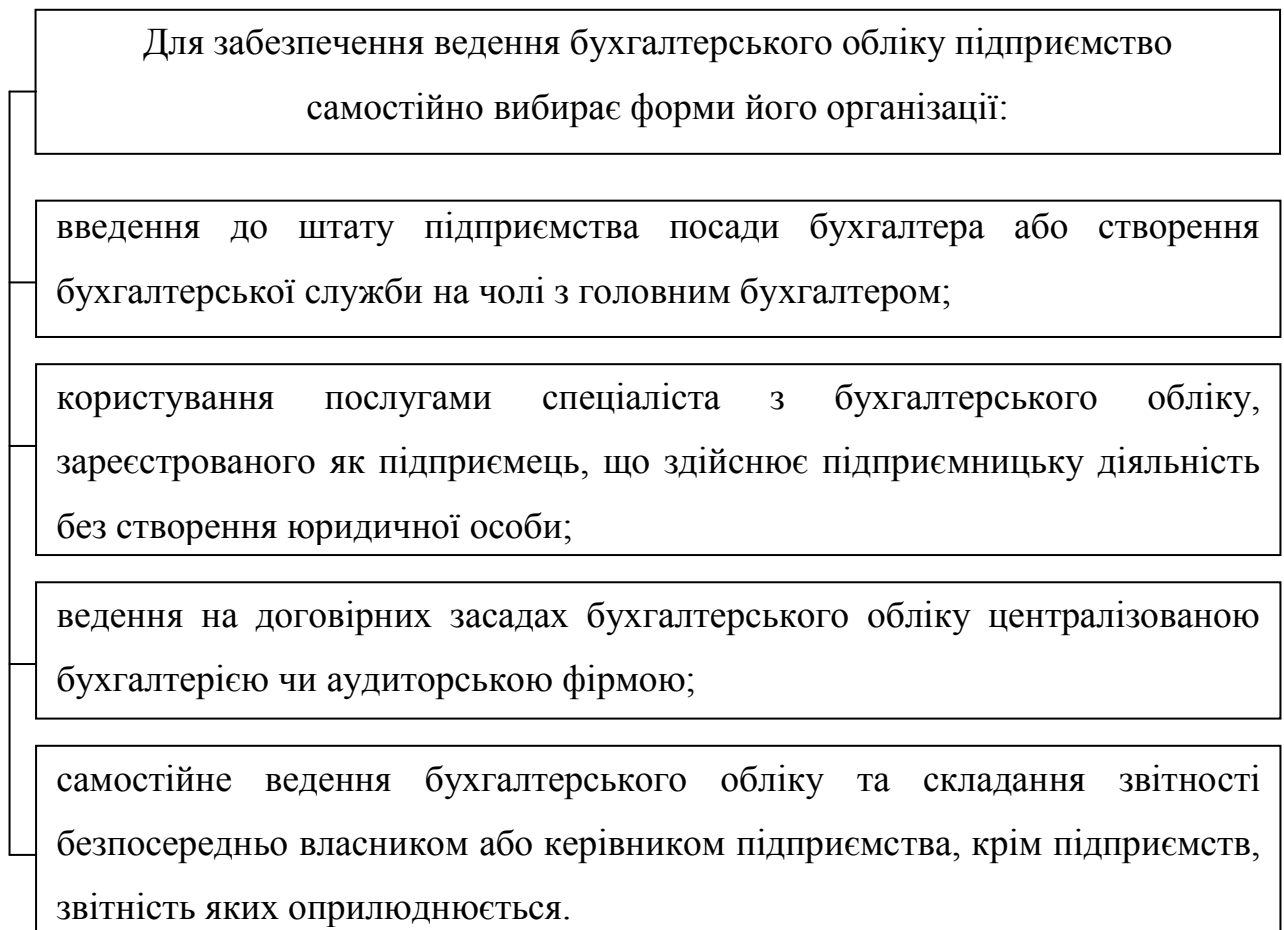

Рисунок 1.8 – Форми організації фінансового обліку на підприємстві

В АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» бухгалтерський облік здійснюється бухгалтерією (рисунок 1.9), яку очолює головний бухгалтер. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність України» [5] він виконує обв'язки наведені на рисунку 1.10.

Рисунок 1.9 – Структура бухгалтерії АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»»

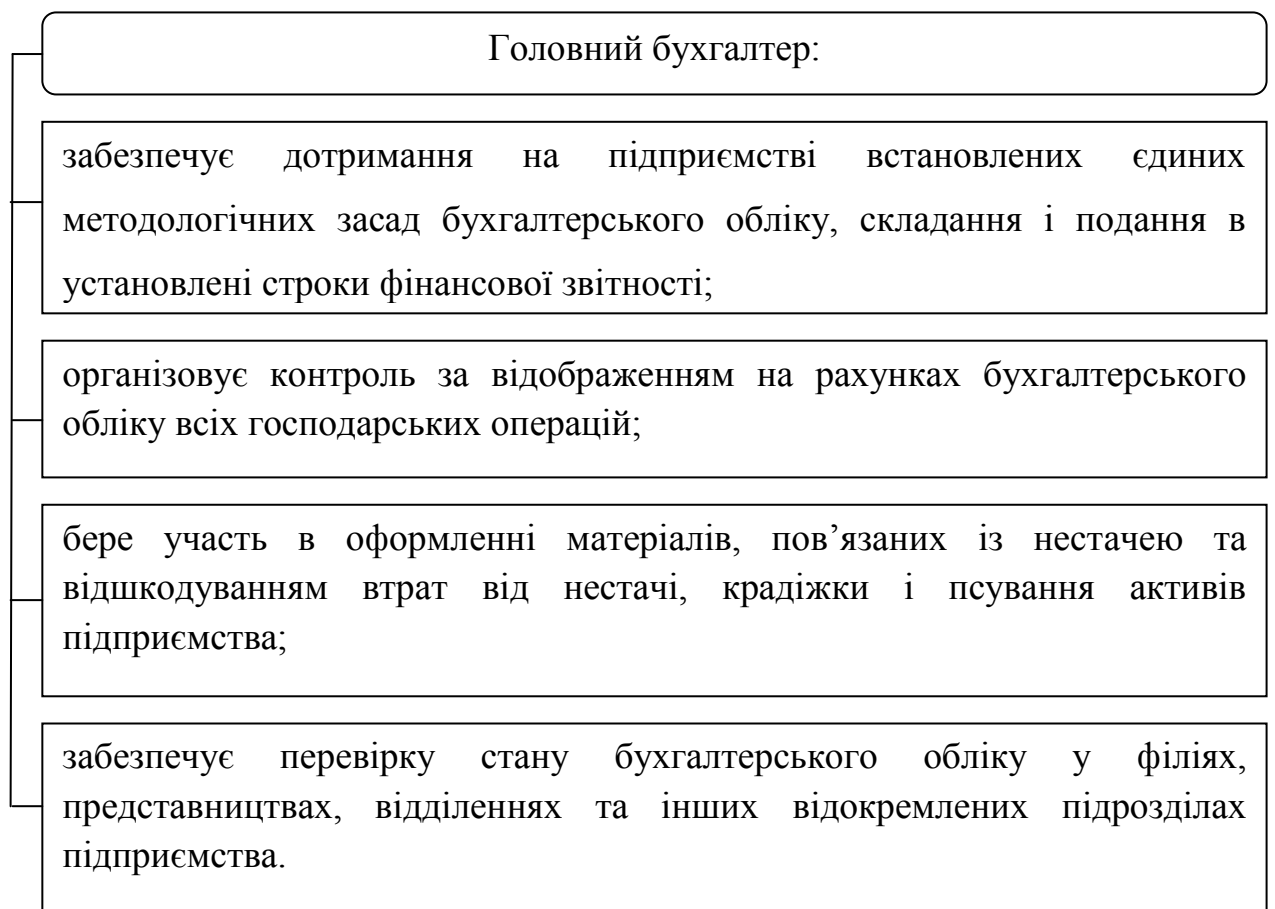

Рисунок 1.10 – Обов'язки головного бухгалтера АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»»

Заступник головного бухгалтера виконує обов'язки головного бухгалтера за його відсутності, формує статистичну звітність, контролює виконання обов'язків бухгалтерами підприємства.

Група з обліку розрахунків із споживачами здійснює облік і контроль розрахунків із споживачами природного газу – юридичними і фізичними особами; повне і своєчасне документування всіх операцій з руху їх заборгованості; дотримання розрахункової і фінансової дисципліни учасників розрахункових відносин. Посадова інструкція бухгалтера з обліку розрахунків з дебіторами АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» Марусенко Світлани Анатоліївни наведена в додатку Б.

Група з обліку заробітної плати здійснює прийом, аналіз і контроль табелів обліку робочого часу і готує їх до облікової обробки; приймає і контролює правильність оформлення листків з тимчасової непрацездатності та інших документів, що підтверджують право на відсутність працівника на роботі, готує їх до облікової обробки, забезпечує складання звітності; здійснює нарахування заробітної плати працівникам підприємства, контроль за витрачанням фонду оплати праці; відображає операції на рахунках бухгалтерського обліку; здійснює нарахування та перерахування єдиного страхового внеску; виконує інші доручення головного бухгалтера (його заступника).

Група з обліку матеріальних цінностей відповідає за ведення обліку сировини і матеріалів. здійснює контроль за оприбуткуванням та витрачанням матеріалів, складає відповідні бухгалтерські проведення тощо.

Група з обліку витрат, доходів і фінансових результатів забезпечує спостереження і контроль за фактичним рівнем витрат порівняно з їх нормативами і плановими розмірами з метою виявлення відхилень та формування економічної стратегії на майбутнє; виявлення й оцінку економічних результатів виробничої діяльності структурних підрозділів; систематизацію інформації управлінського обліку виробничої діяльності для прийняття рішень, облік і контроль рівня доходів та визначення фінансових результатів.

Група з обліку необоротних активів забезпечує: контроль за зберіганням необоротних активів; своєчасне, правильне документальне оформлення

відображення в обліку надходження основних засобів, їх внутрішнього переміщення (з цеху в цех, зі складу на склад, з відділу у відділ тощо), ефективного використання, вибуття (ліквідація, реалізація, безкоштовна передача); своєчасне (щомісячне) відображення в обліку зносу (амортизації) основних засобів; відображення в обліку витрат на ремонт основних засобів; визначення результатів від ліквідації, а також збитків від списування не повністю амортизованих об'єктів основних засобів; виявлення зайвих та морально застарілих основних засобів.

Група з обліку податків, банківських і касових операцій здійснює облік і контроль руху грошових коштів та розрахунків з кредиторами, зокрема з бюджетом, на підприємстві. Вона забезпечує своєчасне оформлення первинних документів, відображення операцій з одержання і перерахування грошових коштів з поточного рахунка, виплати і оприбуткування готівки в касі, формування облікових регістрів з обліку грошових коштів.

АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз» самостійно визначає складові організації обліку (рисунк 1.10) [5].

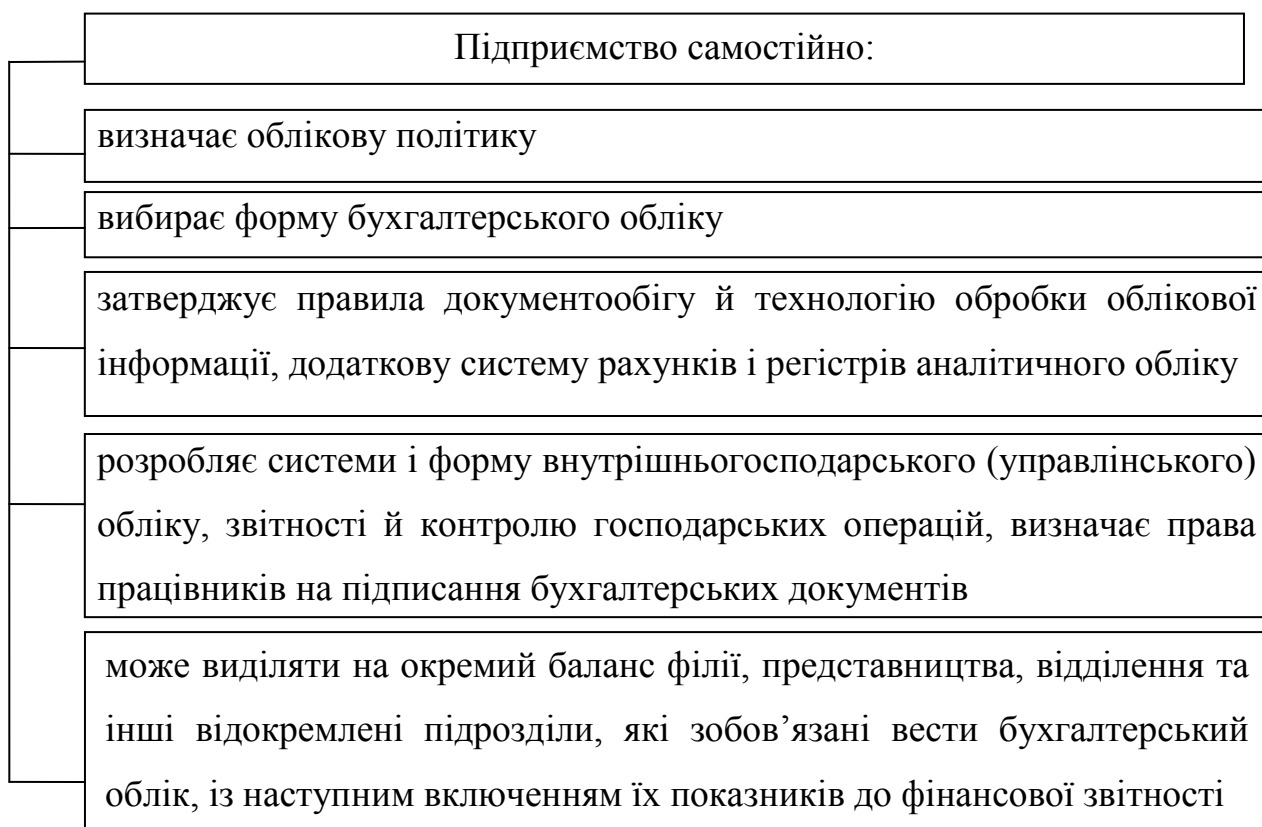

Рисунок 1.10 – Складові організації обліку АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»»

Облікова політика - це вибір підприємством конкретних методик, форм, техніки ведення і організації бухгалтерського обліку, виходячи з установлених правил і особливостей діяльності (організаційних, технологічних, чисельності і кваліфікації облікових кадрів, рівня технічного оснащення бухгалтерії). Згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [5], облікова політика – сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності .

Основними елементами облікової політики АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» відповідно до наказу про облікову політику є:

- амортизація основних засобів нараховується прямолінійним методом.
- амортизація нематеріальних активів нараховується прямолінійним методом.
- довгострокова дебіторська заборгованість оцінюється за амортизованою вартістю із застосуванням ефективної ставки відсотка.
- оцінка запасів при вибутті здійснюється за методами середньозваженої собівартості та ФІФО.

Під формою ведення бухгалтерського обліку розуміють систему взаємопов'язаних облікових реєстрів певної форми (будови) та змісту, що зумовлює послідовність і техніку облікової реєстрації. Форма ведення бухгалтерського обліку як певна система реєстрів бухгалтерського обліку, порядку і способу реєстрації та узагальнення інформації обирається підприємствами самостійно з дотриманням єдиних засад бухгалтерського обліку та з урахуванням особливостей своєї діяльності й технології обробки облікових даних.

Сучасними формами ведення бухгалтерського обліку вітчизняних підприємств є:

- журнальна;
- меморіально-ордерна (контрольно-шахова);
- автоматизована.

АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» застосовує автоматизовану форму бухгалтерського обліку.

Інформація про господарські операції, що відбуваються на підприємстві, переноситься до облікових реєстрів автоматизованої форми з первинних облікових документів. Для забезпечення організованого руху цих документів на підприємстві створено графік документообігу.

Для забезпечення внутрішніх споживачів та потреб керівництва докладною, достовірною інформацією про доходи та витрати як по підприємству в цілому, так і його окремих складових в АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» групою обліку витрат, доходів і фінансових результатів здійснюється управлінський облік.

Аналіз системи організації бухгалтерського обліку АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» свідчить, що вона відповідає вимогам законодавства.

1.3 Аналіз основних економічних показників діяльності АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки

Ефективність управління діяльністю підприємства залежить від повноти, цілеспрямованості, своєчасності проведення її економічного аналізу. Економічний аналіз – це вивчення взаємодії технічних та економічних процесів, що встановлюється в процесі виробництва, та з'ясування їхнього впливу на економічні результати діяльності підприємства. В таблиці 1.3 наведено розрахунок основних економічних показників фінансово-господарської діяльності АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки, проведений за даними фінансової звітності (додаток В, Д).

За результатами розрахунку показників активів господарства встановлено наступне:

Таблиця 1.3

Основні показники діяльності АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки

№	Показники	Одиниці виміру	Джерела інформації, розрахунок	2019 рік	2020 рік	Відхилення	
						абсолютне 2017 р. від 2016р., тис. грн.	темп зростання 2017 р. від 2016 р., %
1	2	3	4	5	6	7	8
1. АКТИВИ							
1.1	Активи всього	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1300, гр.4	508648	616316	107668	121,17
1.2	Необоротні активи	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1095, гр.4	379014	444974	65960	117,47
1.2.1	Нематеріальні активи	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1000, гр.4	23016	23053	37	100,16
1.2.2	Незавершені капітальні інвестиції	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1005, гр.4	0	0	0	х
1.2.3	Основні засоби	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1010, гр.4	349484	382647	33163	10,94
1.2.4	Довгострокові біологічні активи	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1020, гр.4	0	0	0	х

Продовження таблиці 1.3

1	2	3	4	5	6	7	8
1.2.5	Фінансові інвестиції	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1030+1035, гр.4	0	30788	30788	х
1.2.6	Інші необоротні активи	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1040+1045+1090, гр.4	6514	8486	1972	130,27
1.3	Оборотні активи	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1195, гр.4	129634	171342	41708	132,17
1.3.1	Запаси	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1100+1110+1115, гр.4	22371	28216	5845	126,13
1.3.2	Дебіторська заборгованість	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1125+1130+1135+1136+1145+1155+1120, гр.4	57223	65184	7961	113,91
1.3.3	Грошові кошти і їх еквіваленти	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1160+1165, гр.4	46475	73110	26635	157,31
1.3.4	Інші оборотні активи	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1190+1170, гр.4	3565	4832	1267	135,54
2. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ							
2.1	Зобов'язання всього	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1595+1695+1700, гр.4	491492	548149	56657	111,53
2.2	Довгострокові зобов'язання	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1595, гр.4	58222	75307	17085	129,34

Продовження таблиці 1.3

1	2	3	4	5	6	7	8
2.3	Поточні зобов'язання	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1695, гр.4	433270	472842	39572	109,13
2.3.1	Короткострокові кредити	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1600, гр.4	0	0	0	х
2.3.2	Кредиторська заборгованість за товари	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1615, гр.4	342161	367090	24929	107,29
2.3.3	Кредиторська заборгованість за розрахунками	тис. грн.	2.3-2.3.1-2.3.2-2.3.4	51221	65245	14024	127,38
2.3.4	Доходи майбутніх періодів	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1665, гр.4	0	0	0	х
2.3.5	Забезпечення витрат і платежів	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1520+1525+1660, гр.4	80943	95986	15043	118,58
3. ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ							
3.1	Власний капітал – усього	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1495, гр.4	17156	68167	51011	123,77
3.2	Зареєстрований (пайовий) капітал	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1400, гр.4	435	435	0	100
3.3	Додатковий капітал	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1410, гр.4	140312	150310	9998	107,13
3.4	Резервний капітал	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1415, гр.4	109	109	0	100

Продовження таблиці 1.3

1	2	3	4	5	6	7	8
3.5	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1420, гр.4	-131823	-90810	41013	68,89
3.6	Неоплачений капітал	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1425, гр.4	0	0	0	0
4. ДОХОДИ І ВИТРАТИ							
4.1	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	тис. грн.	Ф.2, ряд.2000, гр.3	425774	621979	196205	146,08
4.2	Собівартість реалізованої продукції	тис. грн.	Ф.2, ряд 2050, гр.3	528537	578474	49937	109,45
4.3	Валовий прибуток (збиток)	тис. грн.	Ф.2, ряд 2090 (2095), гр.3	-102763	43505	146268	-42,34
4.4	Прибуток (збиток) від операційної діяльності	тис. грн.	Ф.2, ряд 2190 (2195), гр.3	-100294	11890	112184	-11,86
4.5	Прибуток (збиток) до оподаткування	тис. грн.	Ф.2, ряд 2290 (2295), гр.3	-102894	41103	143997	-39,95
4.6	Чистий прибуток (збиток)	тис. грн.	Ф.2, ряд 2350 (2355), гр.3	-103511	41013	144524	-39,62

Продовження таблиці 1.3

1	2	3	4	5	6	7	8
5. ПОКАЗНИКИ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ							
5.1	Рентабельність продажу	%	4.3/4.1*100%	-24,14	6,99	31,13	-28,96
5.2	Середня вартість активів	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1300 (гр.3+гр.4)/2	295502,5	562482	266979,5	190,35
5.3	Рентабельність активів	%	4.6/5.2*100%	-35,03	7,29	42,32	-20,81
5.4	Середній розмір власного капіталу	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1495(гр.3+гр.4)/2	46606,5	42661,5	-3945	91,54
5.5	Рентабельність власного капіталу	%	4.6/5.4*100%	-222,1	96,14	318,24	-43,29
5.6	Середній розмір власного оборотного капіталу	тис. грн.	Ф.1, ряд 1495+1500+ +1510+1515-1095 (гр. 3+ гр. 4) / 2	-308244,5	-350970	-42725,5	113,86
5.7	Рентабельність власного оборотного капіталу	%	4.6 / 5.6 * 100	x	x	x	x
6. ТРУДОВІ ПОКАЗНИКИ							
6.1	Обсяг реалізованої продукції	тис. грн.	Ф.1-підприємн, р.3, гр. 2	425774	621979	196205	146,08

Продовження таблиці 1.3

1	2	3	4	5	6	7	8
6.2	Середньооблікова кількість працівників	Осіб	Ф.1-підприємн, р.6, р. 600	1902	1953	51	102,68
6.3	Продуктивність праці одного працівника	тис. грн./особу	6.1/6.2	223,86	318,47	94,61	142,26
6.4	Фонд оплати праці усіх працівників	тис. грн.	Ф.1-ПВ, р.3, ряд. 5010	-	-	-	-
6.5	Фонд робочого часу	люд-год	Ф.1-підприємн, р.6, р. 601	-	-	-	-
6.6	Рівень оплати праці за 1 люд-год	тис. грн/люд-год	6.4/6.5	-	-	-	-
6.7	Середня заробітна плата 1-го працівника	тис. грн.	6.4/6.2	-	-	-	-
7. ПОКАЗНИКИ МАЙНОВОГО СТАНУ							
7.1	Первісна вартість основних засобів на кінець року	тис. грн.	Ф.5, ряд 260, гр.14	612265	667700	55435	109,05

Продовження таблиці 1.3

1	2	3	4	5	6	7	8
7.2	Коефіцієнт придатності основних засобів на кінець року	-	1.2.3 / 7.1	0,58	0,58	0	100,0
7.3	Вартість введених в дію основних засобів	тис. грн.	Ф. 5, ряд 260, гр.5	82961	113037	30076	136,253179 2
7.4	Коефіцієнт оновлення основних засобів	-	7.3/7.1	0,14	0,17	0,03	124,94
8. ПОКАЗНИКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ							
8.1	Капітальні інвестиції за рік	тис. грн.	Ф. 5, ряд 340	0	0	0	x
8.2	Фінансові інвестиції за рік	тис. грн.	Ф 5, ряд 420	0	30788	30788	x
9. ПОКАЗНИКИ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ							
9.1	Середній розмір дебіторської заборгованості	тис. грн.	Ф.1, ряд 1120+1125+1130 +1135+1136+1140+1145 +1155 (гр. 3+ гр. 4) / 2	45351	60203,5	60203,5	132,75

Продовження таблиці 1.3

1	2	3	4	5	6	7	8
9.2	Оборотність дебіторської заборгованості	Оборот	4.1 / 9.1	9,39	10,33	0,94	110,04
9.3	Середній розмір кредиторської заборгованості	тис. грн.	Ф.1, ряд 1600+1605+1615+1620+ 1625+1630+1635+1640+ 1645+1690(гр3+гр 4) / 2	300096	406958,5	106863	135,61
9.4	Оборотність кредиторської заборгованості	оборот	4.2 / 9.3	1,76	1,42	-0,34	80,71
9.5	Середній розмір запасів	тис. грн.	Ф.1, ряд 1100+1110 (гр.3+гр. 4)/2	21737	25293,5	3556,5	116,36
9.6	Оборотність запасів	оборот	4.2 / 9.5	24,32	22,86	0,46	94,06
9.7	Середній період інкасації	дні	365 / 9.2	38,87	35,33	-3,54	113,96
9.8	Середній період розрахунків з кредиторами	дні	365 / 9.4	207,24	256,78	49,54	123,90

Продовження таблиці 1.3

1	2	3	4	5	6	7	8
9.9	Середній строк зберігання запасів	дні	365 / 9.6	15,01	15,96	0,95	106,32
9.10	Період обороту грошових коштів	дні	9.7 – 9.8 +9.9	-153,4	-205,49	-52,09	133,99
10. ГРОШОВІ ПОТОКИ							
10.1	Чистий грошовий потік від операційної діяльності	тис. грн.	Ф 3, ряд 3195	27006	43148	16142	159,77
10.2	Чистий грошовий потік від інвестиційної діяльності	тис. грн.	Ф 3, ряд 3295	-4875	-16513	-11638	338,73
10.3	Чистий грошовий потік від фінансової діяльності	тис. грн.	Ф 3, ряд 3395	0	0	0	x
10.4	Збільшення (зменшення) грошових коштів	тис. грн.	Ф 3, ряд 3400	22131	26635	4504	120,35

Продовження таблиці 1.3

1	2	3	4	5	6	7	8
11. ПОКАЗНИКИ ЛІКВІДНОСТІ							
11.1	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2-0,3	1.3.3 / 2.3	0,107	0,155	0,048	-
11.2	Коефіцієнт термінової ліквідності	0,7-0,8	(1.3.2+1.3.3) / 2.3	0,239	0,292	0,053	-
11.3	Коефіцієнт загальної ліквідності	2,0-2,5	1.3 / 2.3	0,299	0,362	0,063	-
11.4	Коефіцієнт мобільності активів	$\geq 0,5$	1.3 / 1.1	0,255	0,278	0,021	-
11.5	Коефіцієнт співвідношення активів	> 1	1.3 / 1.2	0,342	0,385	0,043	-
12. ПОКАЗНИКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ							
12.1	Коефіцієнт економічної незалежності (автономії)	$\geq 0,5$	3.1 / (3.1 + 2.1)	0,84	0,85	0,01	x
12.2	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$\leq 0,5$	2.1 / (3.1 + 2.1)	0,97	0,89	- 0,08	x

Продовження таблиці 1.3

1	2	3	4	5	6	7	8
12.3	Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів	$> 0,5$	$(1.3 - 2.1)/1.3$	-2,79	-2,19	0,6	x
2.4	Коефіцієнт маневрування	$\geq 0,5$	$(1.3 - 2.1)/3.1$	-21,09	-5,53	15,56	x
12.5	Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у валюті балансу	0,3-0,5	$1.2.3/1.1$	0,69	0,62	-0,07	x
12.6	Коефіцієнт інвестування	-	$3.1/1.2.3$	0,05	0,18	- 0,13	x
12.7	Коефіцієнт фінансової стійкості	-	$(3.1+2.2)/(3.1+2.1)$	0,15	0,23	0,08	x

1. Вартість необоротних активів АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки зросла на 65960 тис. грн., або на 17,47 %. До складу необоротних активів підприємства входять основні засоби, нематеріальні активи, інвестиційна нерухомість, довгострокові фінансові інвестиції, довгострокова дебіторська заборгованість. Переважають у складі необоротних активів основні засоби (92 % - у 2019 році, 86 % - у 2020 році). У 2020 році вартість основних засобів збільшилась на 33163 тис. грн., тобто на 9,49 % в порівнянні з 2019 роком. Несуттєво зросла вартість нематеріальних активів (на 0,16%). На 47,6 % збільшився розмір інвестиційної нерухомості у 2020 році порівняно з 2019 роком, проте її частка у складі необоротних активів залишається незначною (1,9%).

2. Вартість оборотних активів АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки збільшилася на 41708 тис. грн., або на 32,17 %. Найбільшу питому вагу у складі оборотних активів підприємства займають грошові кошти, дебіторська заборгованість та запаси. Їх частка у загальній вартості оборотних активів у 2020 році становила відповідно 42,67 %, 38,04 %, 16,47 %). При цьому варто відзначити збільшення всіх складових оборотних активів у 2020 році порівняно з 2019 роком. Позитивним моментом є зростання на 57 % вартості грошових коштів підприємства. Проте, збільшення дебіторської заборгованості на 13,9% та запасів на 26,13 % є негативним моментом оскільки свідчить про вилучення з обігу коштів та їх неефективне використання. Підприємству слід вжити заходів щодо оптимізації розмірів запасів та своєчасного стягнення заборгованості з дебіторів.

3. Загальна вартість активів АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки збільшилася на 107668 тис. грн., або 21,17 %, що є позитивною зміною (рисунок 1.11).

4. Зобов'язання АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки зросли на 56657 тис. грн., або на 11,53 %, що є негативною тенденцією. Це відбулося за рахунок збільшення як довгострокових зобов'язань на 29,34 %, так і поточних - на 9,13 % (рисунок 1.12). Варто відзначити, що більшу частку у складі зобов'язань підприємства займають саме поточні

зобов'язання – 86 % на кінець 2020 року.

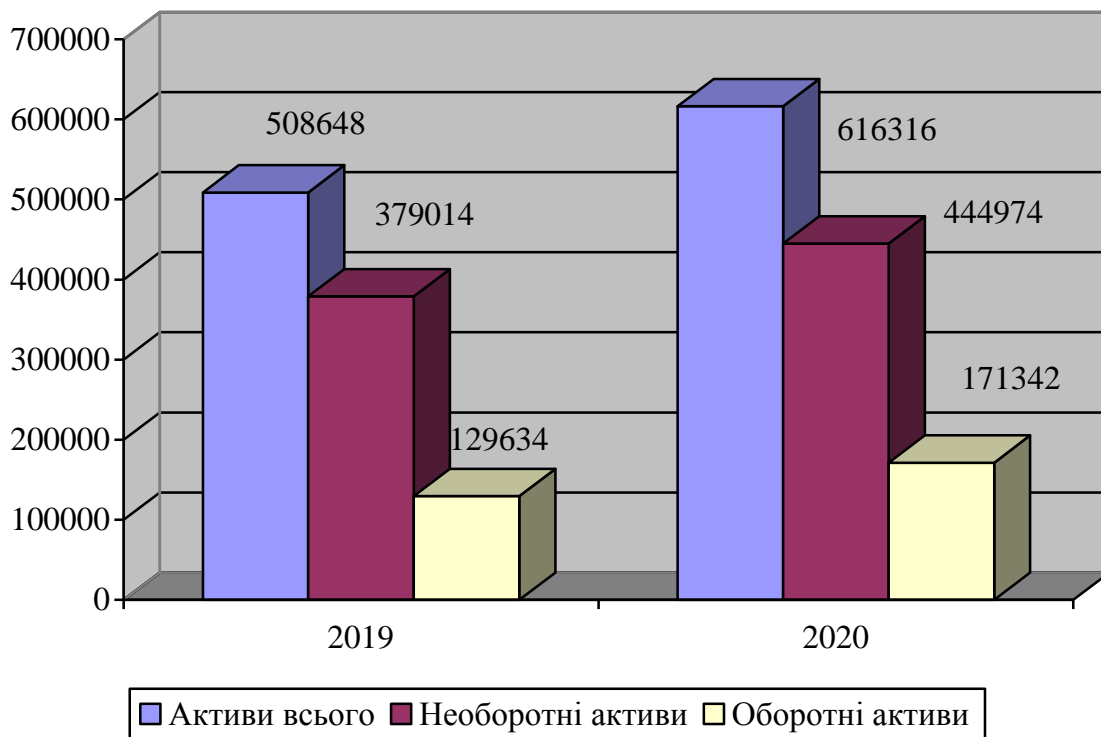

Рисунок 1.11 – Динаміка вартості активів АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки, тис. грн.

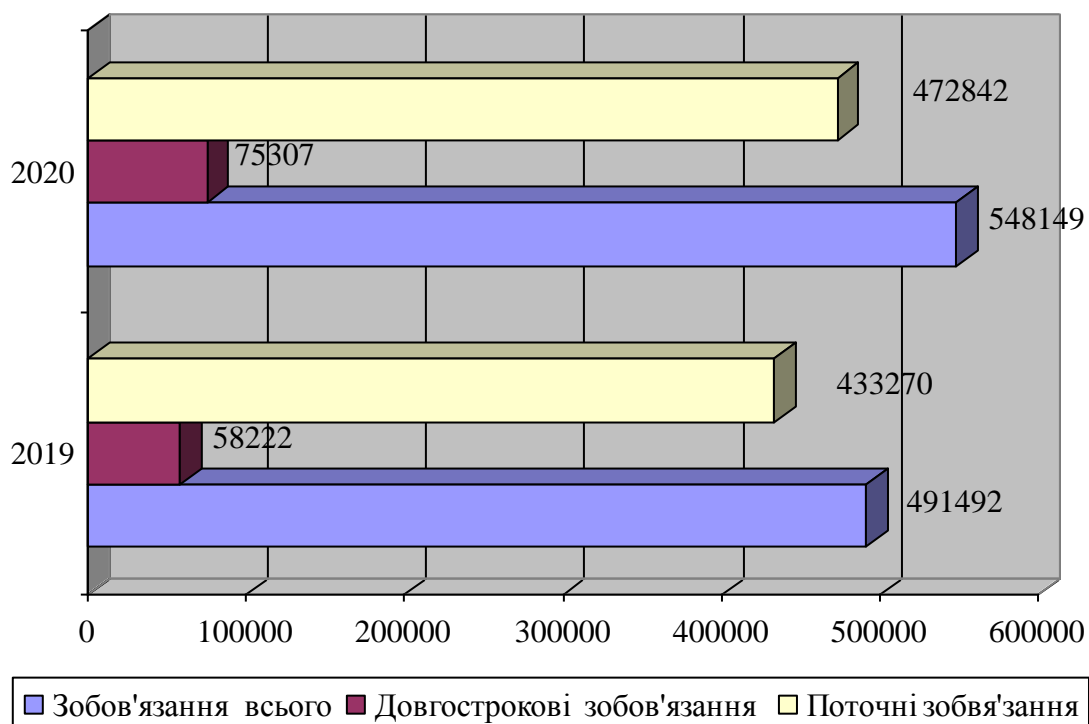

Рисунок 1.12 – Динаміка зобов'язань АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки, тис. грн.

5. Власний капітал у 2019-2020 роках зріс на 51011 тис. грн., або на 23,77 % за рахунок зменшення непокритих збитків на 31,11 %, що є позитивною тенденцією в діяльності підприємства (рисунок 1.13).

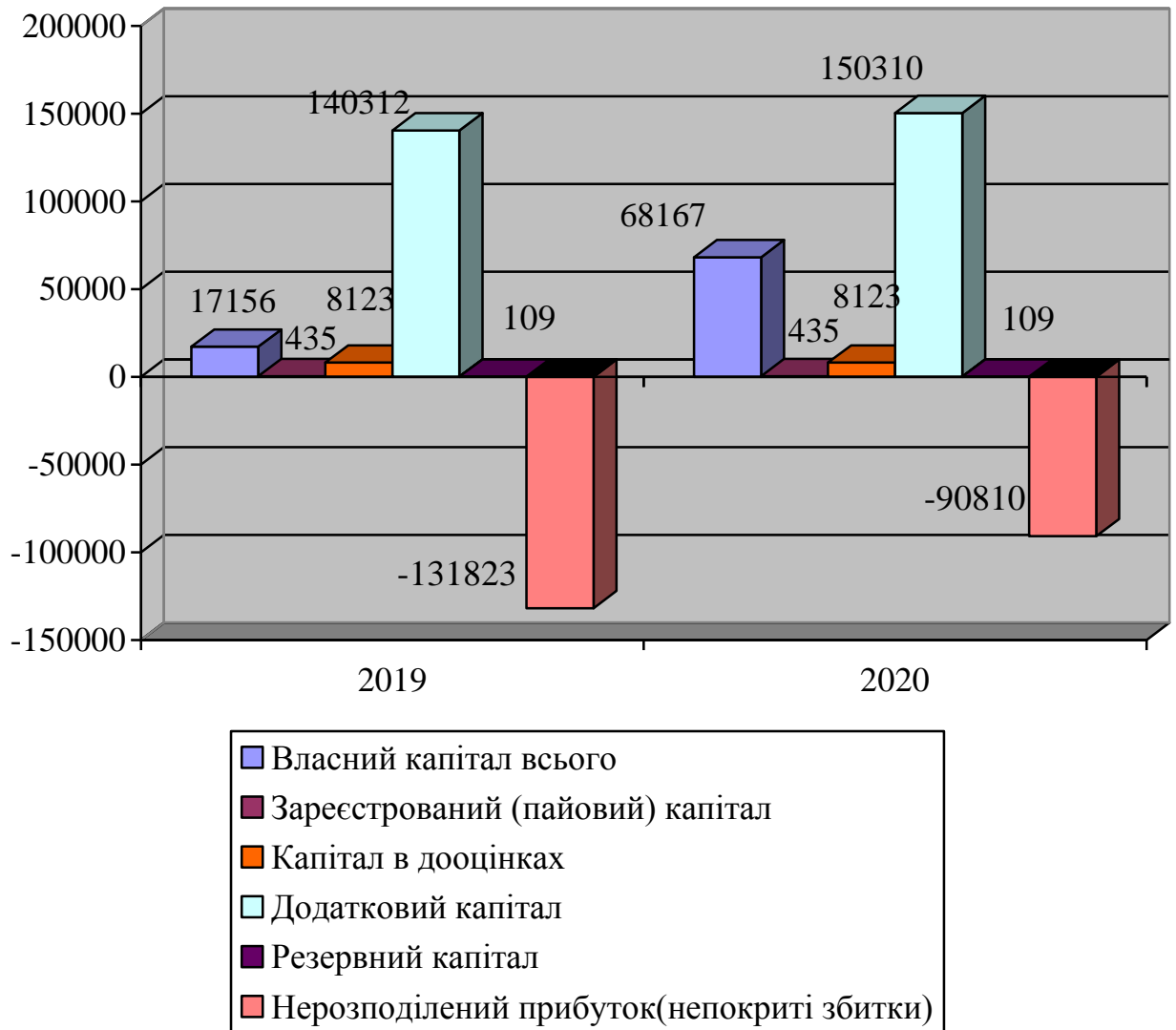

Рисунок 1.13 – Динаміка власного капіталу АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки, тис. грн.

6. У 2019-2020 роках розмір доходів АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» зріс на 46,08 %, а собівартість реалізованої продукції на 9,45 %, що є позитивним фактором оскільки призводить до зменшення збитковості підприємства і отримання прибутку (рисунок 1.14).

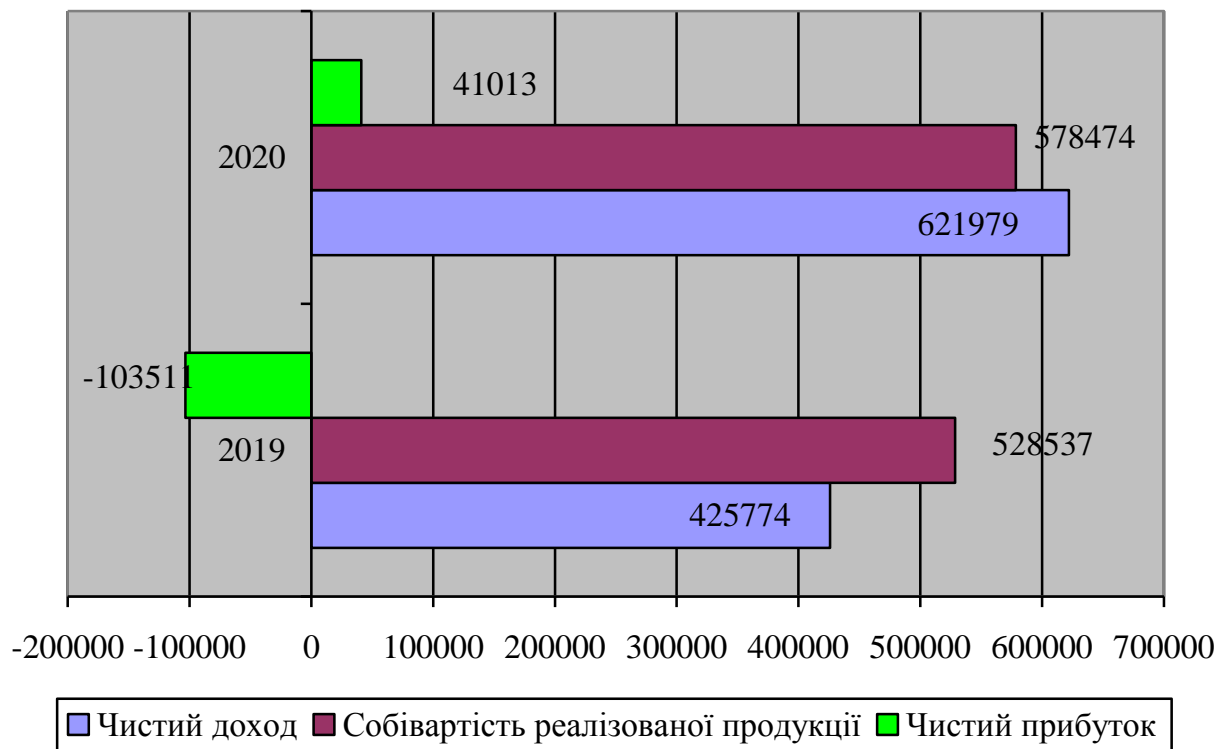

Рисунок 1.14 – Динаміка чистого доходу, собівартості реалізованої продукції та чистого прибутку АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки, тис. грн.

7. Рівень ефективності використання ресурсів підприємства в процесі виробництва характеризує рентабельність. Протягом 2019-2020 років встановлено позитивну зміну всіх показників рентабельності підприємства, що пояснюється, в першу чергу, зростанням його прибутковості у 2020 році порівняно з 2019 роком: рентабельність продажу зросла на 31,13 %; рентабельність активів - на 42,32 %; рентабельність власного капіталу – на 318,24. На рисунку 1.15 наведено динаміку показників рентабельності АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки.

8. Позитивними наслідками діяльності підприємства є зростання середньої вартості активів – на 90,35%, продуктивності праці одного працівника – на 42,26 %, коефіцієнта оновлення основних засобів – на 0,03.

9. Показники ділової активності підприємства у 2019-2020 роках змінювались неоднозначно. Так, оборотність дебіторської заборгованості зросли на 10,04 %, що є позитивним моментом, проте збільшився і її середній розмір – на 32,75 %, а це негативна зміна, оскільки свідчить про ризик появи

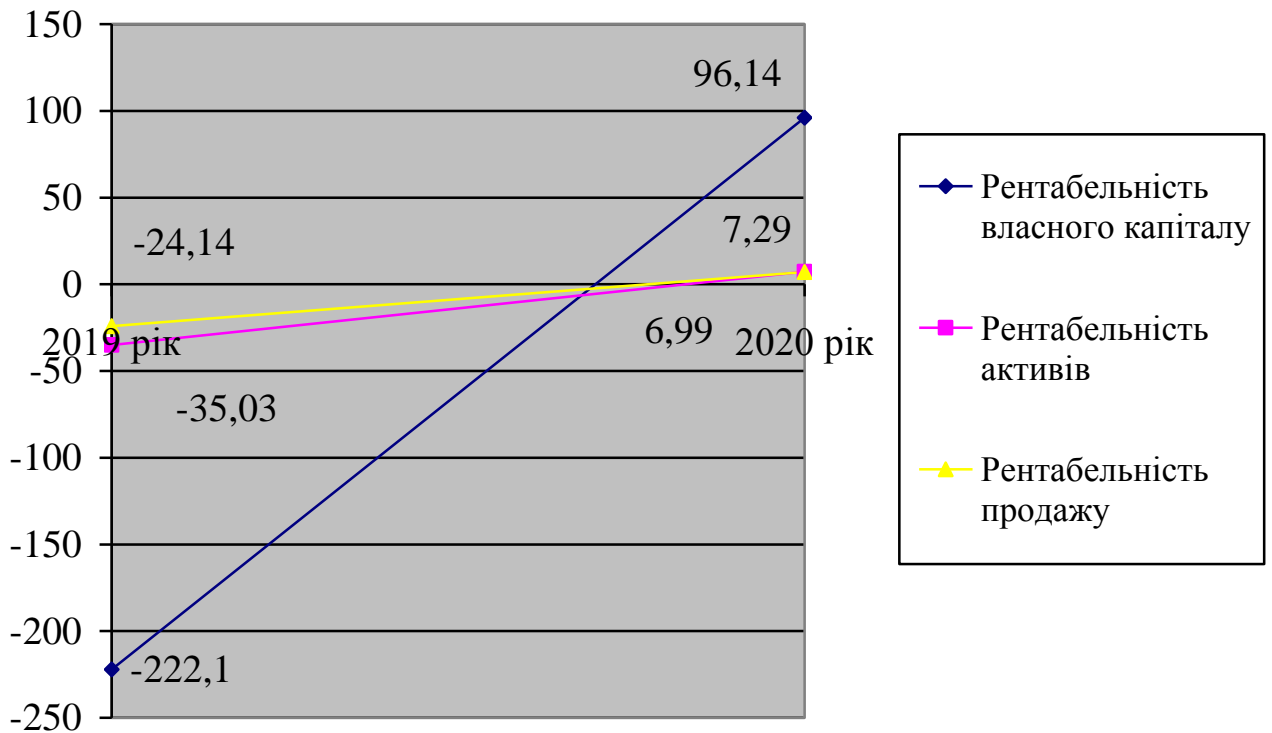

Рисунок 1.15 – Динаміка рентабельності АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки, %

безнадійної дебіторської заборгованості. Також негативним моментом в діяльності підприємства є зростання середнього розміру кредиторської заборгованості на 35,61 % та запасів – на 16,36 %, при одночасному зменшенні оборотності кредиторської заборгованості на 19,3 % та запасів – на 5,9 %.

9. Позитивною зміною в діяльності АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» у 2019-2020 роках є зростання всіх показників ліквідності підприємства, проте варто відзначити, що жоден з них не відповідає нормативним значенням (рисунок 1.16). Це свідчить про недостатню здатність підприємства перетворювати активи на гроші і використовувати їх для покриття зобов'язань у разі настання терміну погашення останніх.

10. Зміни показників фінансової стійкості АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» у 2019-2020 роках також свідчать про нестійке фінансове становище підприємства, незважаючи на те, що спостерігається певне їх покращення у даному періоді (зростання коефіцієнтів автономії, забезпеченості оборотних активів, маневрування, інвестування, фінансової стійкості, зменшення коефіцієнта концентрації позикового капіталу. Однак

жоден з коефіцієнтів фінансової стійкості не відповідає нормативним значенням станом на 31.12.2020 року.

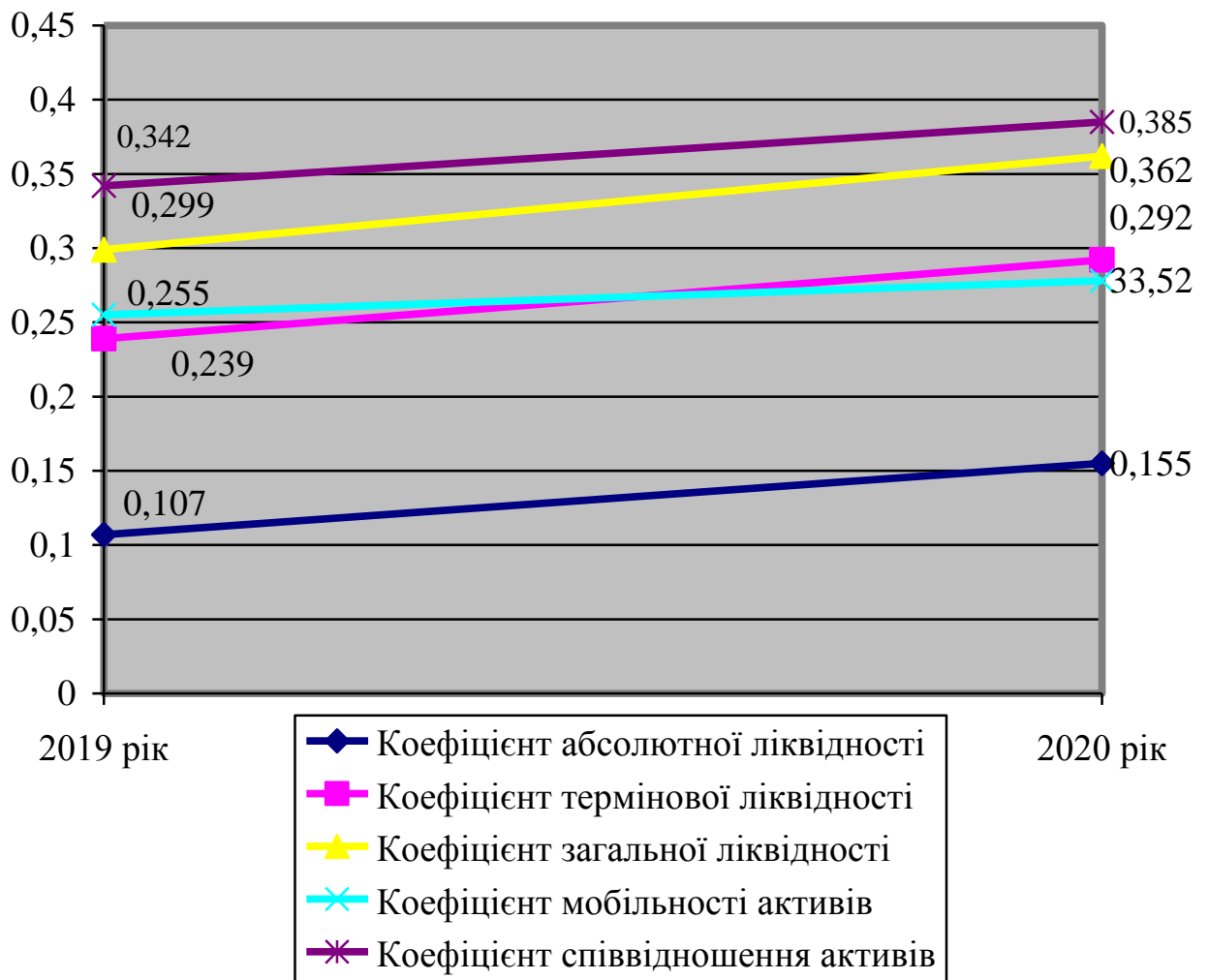

Рисунок 1.16 – Динаміка показників ліквідності АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки

В цілому результати діяльності АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» у 2020 році порівняно з 2019 роком значно покращилися. Підприємству вдалося зменшити непокриті збитки і отримати прибуток . Однак, залишаються негативні моменти у діяльності підприємства: зростання рівня дебіторської заборгованості, зобов'язань, відсутність власного оборотного капіталу.

РОЗДІЛ 2 ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

2.1 Сутність, класифікація, оцінка, визнання дебіторської заборгованості

Проведення розрахунків з різними суб'єктами господарювання та фізичними особами - споживачами є невід'ємною частиною діяльності АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»». Встановлення господарських відносин між АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» та різними юридичними і фізичними особами передбачає виникнення певних зобов'язань однієї сторони перед іншою. У зв'язку з тим, що погашення зустрічних зобов'язань сторін проходить неодноразово, в одній сторони виникає дебіторська, а у іншій – кредиторська заборгованість.

У вітчизняній практиці дебіторську заборгованість розглядають в економічному та юридичному аспектах. Науковці по-різному трактують це поняття (додаток Е). Узагальнюючи їх, варто в економічному трактуванні розглядати дебіторську заборгованість як активи, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких приведе до отримання економічних вигод у майбутньому, а з юридичної точки зору - ототожнювати з правом на повернення боргу.

Методологічні основи формування у бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість та її розкриття у фінансовій звітності визначає Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», згідно з яким дебіторська заборгованість – сума заборгованості підприємству на певну дату. Відповідно дебіторами є юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів [13].

З метою бухгалтерського обліку дебіторську заборгованість класифікують за різними ознаками, зокрема: за терміном погашення, за об'єктами виникнення, за своєчасністю оплати (рисунок 2.1). Характеристику класифікаційних груп дебіторської заборгованості наведено в таблиці 2.1.

Рисунок 2.1 – Класифікація дебіторської заборгованості

Таблиця 2.1

Характеристика класифікаційних груп дебіторської заборгованості

Ознаки класифікації	Групи витрат
1	2
За терміном погашення та зв'язком з операційним циклом	<ul style="list-style-type: none"> - довгострокова – це сума дебіторської заборгованості фізичних та юридичних осіб, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу; - поточна – це сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

1	2
За своєчасністю оплати	<ul style="list-style-type: none"> - дебіторська заборгованість, термін оплати якої не настав (нормальна); - дебіторська заборгованість, не оплачену в строк (прострочена); - дебіторська заборгованість, за якою минув строк позовної давності (безнадійна).

Дебіторська заборгованість як складова елементу фінансової звітності має визнаватися та відображатися в балансі підприємства.

Критерії визнання дебіторської заборгованості аналогічні критеріям визнання, які застосовуються для всіх активів. Дебіторська заборгованість визнається активом у разі, якщо виконуються такі умови (рисунок 2.2).

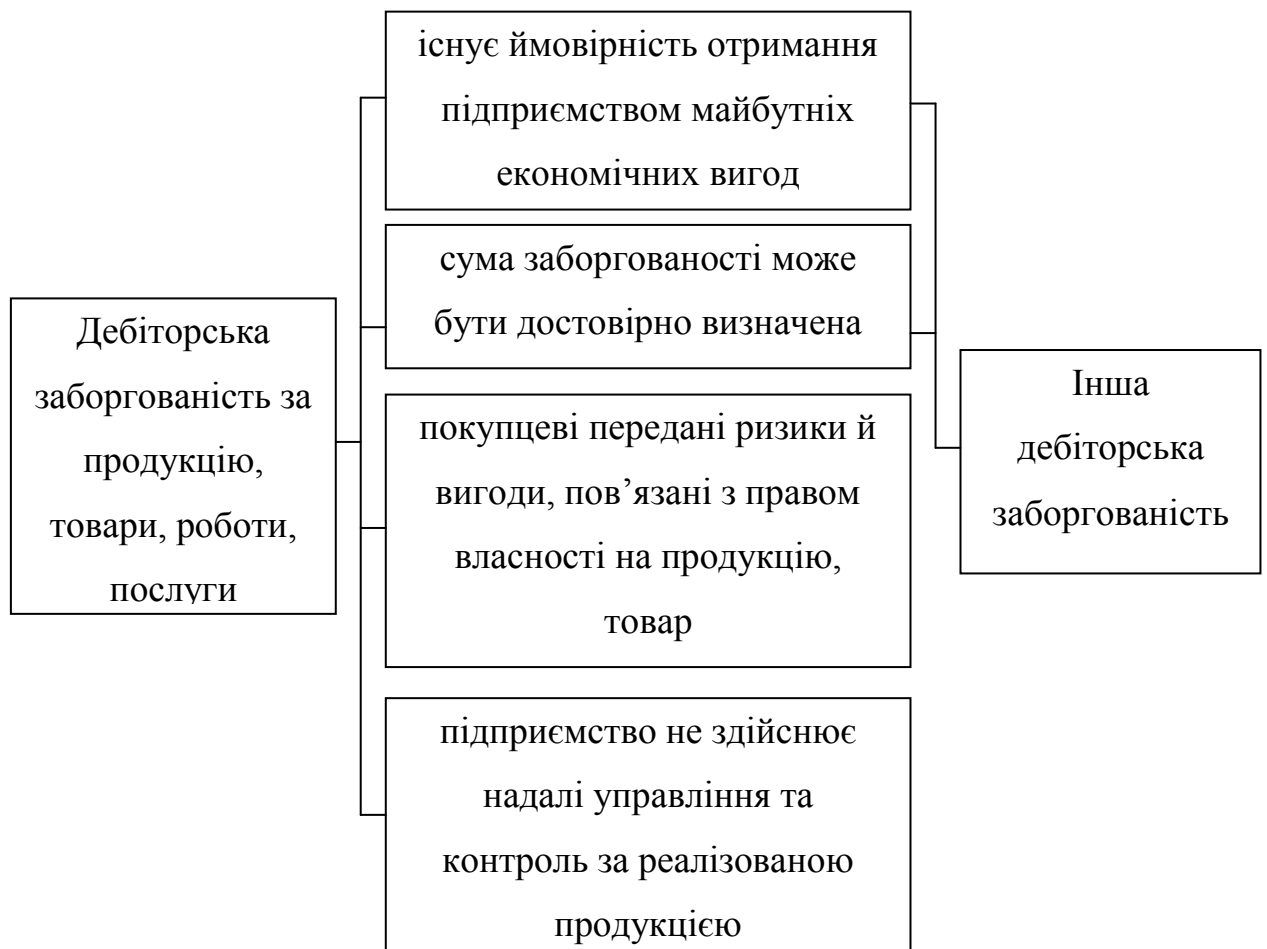

Рисунок 2.2 – Визнання дебіторської заборгованості

Оцінка дебіторської заборгованості у поточному обліку ґрунтується на первісній вартості (рисунк 2.3, 2.4).

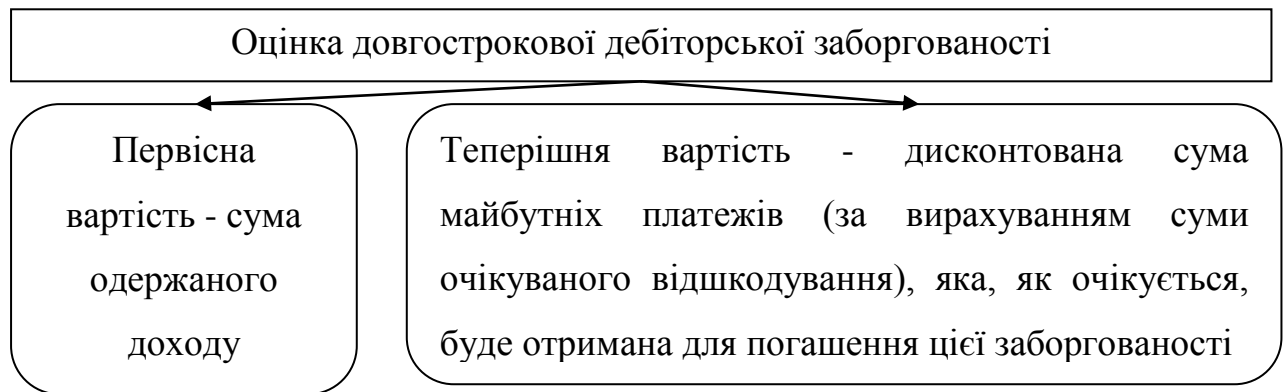

Рисунок 2.3 – Оцінка довгострокової дебіторської заборгованості

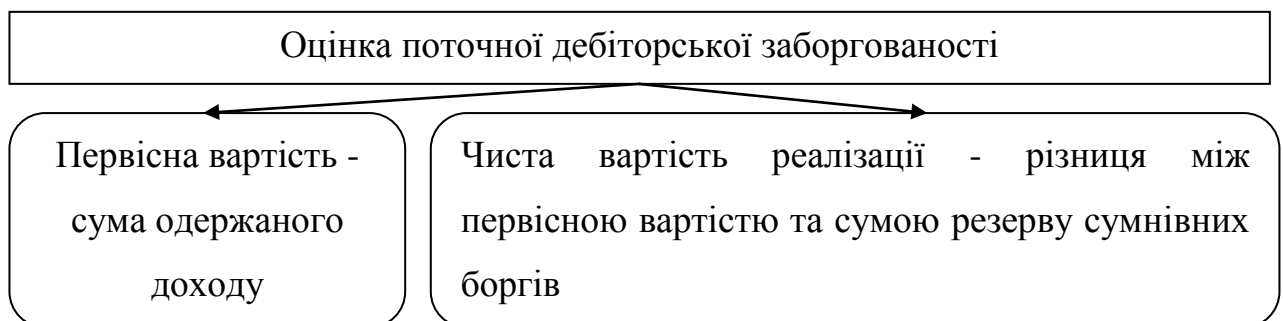

Рисунок 2.4 – Оцінка поточної дебіторської заборгованості

Як свідчать дані рисунків 2.3, 2.4 для обліку сум дебіторської заборгованості використовується два види оцінок: за дисконтованою вартістю майбутніх платежів, що очікуються для погашення цієї заборгованості та за чистою реалізаційною вартістю.

Необхідність відображення поточної товарної дебіторської заборгованості за чистою реалізаційною вартістю впливає із принципів обачності та повного висвітлення [5]. Неврахування того, що частину дебіторської заборгованості буде неможливо стягнути, призводить до неправильної оцінки платоспроможності підприємства та необґрунтованих управлінських рішень.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» передбачає два способи визначення резерву сумнівних боргів:

застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості та застосування коефіцієнта сумнівності (рисунок 2.5).

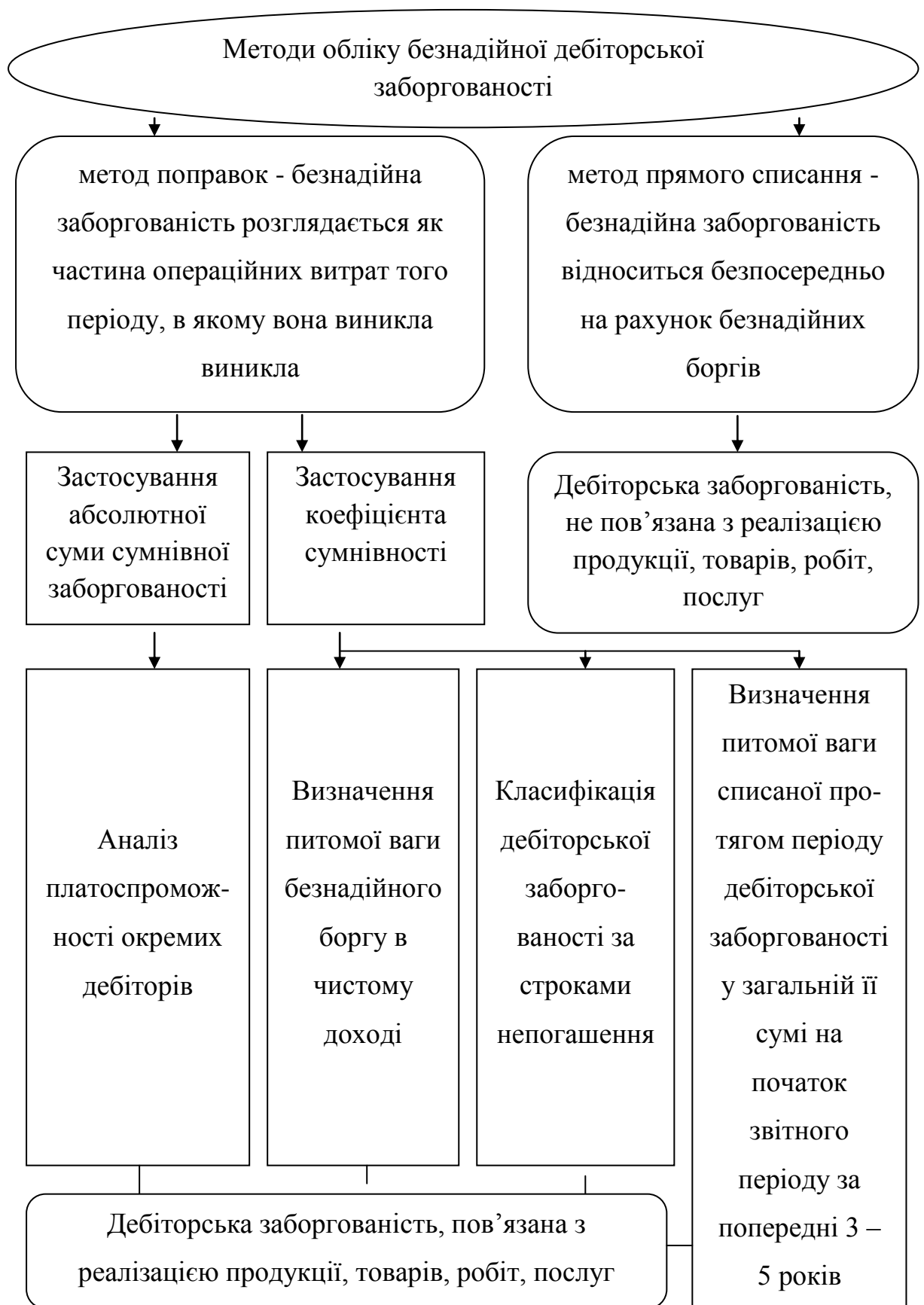

Рисунок 2.5 – Методи нарахування резерву сумнівних боргів

За першим методом величина резерву визначається на підставі аналізу платоспроможності окремих дебіторів.

За другим методом величина резерву розраховується як добуток залишку дебіторської заборгованості на початок періоду та коефіцієнту сумнівності. Коефіцієнт сумнівності визначається одним з таких способів:

- визначення питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході;
- класифікація дебіторської заборгованості за строками непогашення;
- визначення середньої питомої ваги списаної протягом періоду дебіторської заборгованості у сумі дебіторської заборгованості на початок відповідного періоду за попередні 3-5 років [13].

Кожне підприємство має право обрати будь-який метод нарахування резерву сумнівних боргів, який вважає найбільш зручним та доцільним. АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» відповідно до наказу про облікову політику застосовує метод аналізу платоспроможності окремих дебіторів та відображає думку керівництва щодо достатності покриття майбутніх втрат. При цьому враховують інформацію про порушення строків платежів, ліквідність, платоспроможність боржника, тощо. Резерв сумнівних боргів (очікуваних кредитних збитків) на підприємстві розраховується щоквартально у розрізі окремих договорів. Нарухування резерву починається після настання 90-го дня після граничного терміну платежу.

Даний метод розрахунку резерву є найбільш простим. Сутність його полягає в тому, що резерв сумнівних боргів збільшується на суму заборгованості дебіторів, визнаних неплатоспроможними. Для використання цього метода відстежується і накопичується інформація про фінансовий стан дебіторів АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»».

Більшість підприємств застосовують метод класифікації дебіторської заборгованості, оскільки він передбачає групування дебіторської заборгованості за строками її непогашення із встановленням коефіцієнта сумнівності для кожної групи, виходячи з фактичної суми безнадійної заборгованості за попередні періоди.

Пріоритетного характеру останнім часом набувають розрахунок резерву сумнівних боргів за питомою вагою безнадійних боргів у чистому доході та . визначення питомої ваги списаної протягом періоду дебіторської заборгованості у загальній її сумі на початок звітної періоду за попередні 3 – 5 років. Для останнього організується накопичення даних про реалізацію продукції на умовах наступної оплати і списану безнадійну заборгованість за період з початку року.

Облік резерву сумнівних боргів здійснюється на контрактивному, балансовому і регулюючому рахунку 38 «Резерв сумнівних боргів [9, 10].

Сума резерву в момент його створення визнається іншими операційними витратами підприємства і відображається записом:

Дт 944 «Сумнівні та безнадійні борги» ...Кт 38 «Резерв сумнівних боргів».

Списання дебіторської заборгованості, яка визнана безнадійною, за рахунок створеного резерву відображається наступним чином:

Дт 38 «Резерв сумнівних боргів»...Кт 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» (37 «Розрахунки з різними дебіторами»).

У випадку, коли дебіторська заборгованість визнана безнадійною в сумі, що перевищує створений резерв, різниця відображається записом:

Дт 944 «Сумнівні та безнадійні борги» ... Кт 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» (37 «Розрахунки з різними дебіторами»).

Таким же записом відображається списання безнадійної поточної дебіторської заборгованості, щодо якої створення резерву сумнівних боргів не передбачено.

Залишок резерву сумнівних боргів АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» станом на 31 грудня 2018 року становив 9702 тис. грн., у 2019 році використано з резерву – 5347 тис. грн. Залишок резерву станом на 31 грудня 2019 року склав 4355 тис. грн.

Залишок резерву станом на 31 грудня 2020 року становить 18126 тис. грн., у 2020 році до резерву нараховано 13771 тис. грн., використано – 0 тис. грн.

2.2 Облік довгострокової дебіторської заборгованості

Довгострокова дебіторська заборгованість – це сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу [13].

Для обліку довгострокової дебіторської заборгованості Планом рахунків передбачений рахунок 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи» (таблиця 2.2). За дебетом даного рахунка відображається виникнення (збільшення) довгострокової дебіторської заборгованості, за кредитом – її погашення (списання) [9, 10].

Таблиця 2.2

Характеристика субрахунків рахунку 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи»

Субрахунок	Призначення субрахунку
181 «Заборгованість за майно, що передано у фінансову оренду»	відображаються чисті інвестиції орендодавця у фінансову оренду, визначені згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 14 «Оренда» [16]
182 «Довгострокові векселі одержані»	відображаються векселі, одержані у забезпечення довгострокової дебіторської заборгованості
183 «Інша дебіторська заборгованість»	відображається довгострокова дебіторська заборгованість, яка не відображена на інших субрахунках рахунку 18
184 «Інші необоротні активи»	відображаються необоротні активи, які не відображені на інших рахунках класу 1

Аналітичний облік довгострокової дебіторської заборгованості АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» здійснюється за кожним окремим дебітором, договором, рахунком, видом заборгованості, термінами її виникнення й погашення.

АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» відповідно до статуту може надавати фізичним і юридичним особам майно у фінансову та операційну оренду.

Фінансова оренда – це оренда, що передбачає передачу орендарю всіх ризиків та вигод, пов'язаних з правом користування та володіння активом, за наявності хоча б однієї з наступних ознак:

- орендар набуває право власності на орендований актив після закінчення строку оренди;
- орендар має можливість та намір придбати об'єкт оренди за ціною нижчою за його справедливую вартість на дату придбання;
- строк оренди становить більшу частину строку корисного використання (експлуатації) об'єкта оренди;
- теперішня вартість мінімальних орендних платежів з початку строку оренди дорівнює або перевищує справедливую вартість об'єкта оренди.

Операційна оренда – оренда інша ніж фінансова.

Передача АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» об'єктів у фінансову оренду оформляться договором оренди. На основі такого договору та акту приймання-передачі основних засобів здійснюється нарахування заборгованості з фінансової оренди, а на основі довідок бухгалтерії – переведення заборгованості до складу поточної. Аналітичний облік орендних зобов'язань здійснюється окремо за кожним договором фінансової оренди.

Облік операцій з фінансової оренди представлено в таблиці 2.3.

У 2019-2020 роках АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» не здійснювало операції з фінансової оренди, використовувалася лише операційна оренда.

На сьогоднішній день не набула значного поширення вексельна форма розрахунків, проте її застосування в розрахунках передбачено законодавством.

Вексель – це цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця сплатити у визначений строк визначену суму грошей власнику векселя (векселедержателю).

Облік заборгованості за майно, що передано у фінансову оренду

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1.	Відображено дохід від передачі основних засобів у фінансову оренду	181	742
2.	Включено до складу поточної заборгованості суму заборгованості орендаря	377	181

Векселі, одержані у забезпечення довгострокової дебіторської заборгованості, обліковуються на рахунку 182 «Довгострокові векселі одержані». Аналітичний облік вексельних операцій ведеться за кожним одержаним векселем (за видами векселів. Основні бухгалтерські проводки з обліку довгострокових векселів, одержаних у забезпечення довгострокової дебіторської заборгованості, представлено в таблиці 2.4.

У 2019-2020 роках АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» не здійснювало операції з векселями.

До іншої дебіторської заборгованості, яка відображається на рахунку 183 «Інша дебіторська заборгованість», відноситься видача довгострокових позик працівникам підприємства та інші види розрахунків.

Основні бухгалтерські проведення з обліку іншої дебіторської заборгованості представлені в таблиці 2.5.

У АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» станом на 31.12.2018 року інша довгострокова дебіторська заборгованість становила 2134 тис. грн., у 2019 році вона зменшилась до 763 тис. грн. У 2020 році відбулася реструктуризація боргу і заборгованість була погашена станом на 31.12.2020 року.

Зменшення довгострокової дебіторської заборгованості є позитивним моментом в діяльності підприємства.

Облік довгострокових векселів одержаних

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1.	Одержано довгостроковий вексель від покупця в погашення заборгованості	182	36
2.	Одержано довгостроковий вексель від дебітора в забезпечення заборгованості	182	377
3.	Відображено різницю між номінальною та реальною вартістю отриманого довгострокового векселя	182	69
4.	Отримано різницю між номінальною та реальною вартістю отриманого довгострокового векселя	182	70
5.	Погашено достроково довгостроковий вексель покупцем	30, 31, 33	182
6.	Передано довгостроковий вексель в погашення кредиторської заборгованості	685	182

Таблиця 2.5

Облік іншої дебіторської заборгованості

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1.	Видано довгострокову позику працівнику підприємства	183	30, 31
2.	Відображено дохід від реалізації необоротних активів підприємства, якщо термін розрахунку більше 1 року	183	74
3.	Переведено довгострокову дебіторську заборгованість до складу поточної, коли до її погашення залишається менше року з дати балансу	37	183

2.3 Облік поточної дебіторської заборгованості на підприємстві

Поточна товарна дебіторська заборгованість – це сума дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги, яка виникає під час нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу [13].

Підставою для відображення в обліку товарної дебіторської заборгованості є господарські договори та первинні документи з обліку розрахунків: накладні; рахунки-фактури; рахунки; акти прийнятих робіт, послуг; податкові накладні; товарно-транспортні накладні, тощо.

Якщо оплата здійснюється споживачами безготівковим шляхом, то інформацію про зараховані на поточний рахунок кошти АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» отримує із виписки банку. При розрахунках готівкою, що відбувається вкрай рідко, розрахунок проводиться споживачами через касу підприємства. В такому випадку первинним документом, що свідчить про погашення дебіторської заборгованості виступає прибутковий касовий ордер.

Для обліку товарної дебіторської заборгованості в АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» використовується рахунок 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» (таблиця 2.6).

За дебетом рахунку 36 відображається продажна вартість продажу реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг, яка включає податок на додану вартість, акцизи та інші податки, збори, обов'язкові платежі, за кредитом – сума платежів, які надійшли на рахунки підприємства в банківських установах, в касу та інші види розрахунків [9, 10].

Аналітичний облік розрахунків з покупцями та замовниками АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» організовується за кожним споживачем, договором, пред'явленим до сплати рахунком, операцією.

Недостатньо висвітленим на сьогодні у науковій літературі є обліку розрахунків з учасниками промислово-фінансових груп (ПФГ) - корпоративних структур, які формуються у процесі інтеграції банківського та промислового

Характеристика субрахунків рахунку 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками»

Субрахунок	Призначення субрахунку
361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»	відображаються розрахунки з покупцями і замовниками, що знаходяться на митній території України
362 «Розрахунки з іноземними покупцями»	відображаються розрахунки з іноземними покупцями і замовниками з експортних операцій
363 «Розрахунки з учасниками ПФГ»	відображається операції з учасниками промислово-фінансових груп

капіталу, що зосереджують найбільший інвестиційний потенціал і є фінансово-економічною цілісністю. Такі об'єднання не є юридичними особами і регулювання діяльності такого об'єднання, аналогічно регулюванню діяльності організаційно-правової форми із статусом юридичної особи, є недоцільним.

АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» у 2019-2020 роках здійснювало взаємовідносини лише з вітчизняними споживачами. Реалізація газу споживачам здійснюється на підставі укладених господарських договорів. Сальдо поточної товарної дебіторської заборгованості по підприємству за вирахуванням резерву сумнівних боргів станом на 31.12.2020 року становило - 55768 тис. грн. Найбільшим дебітором підприємства у 2020 році є ПОКВПТГ «Полтаватеплоенерго», його заборгованість становить на 31.12.2020 р. – 35356,7 тис. грн.

Облік операцій за розрахунками з покупцями і замовниками наведено в таблиці 2.7.

У процесі діяльності АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» можливе виникнення поточної товарної дебіторської заборгованості, забезпеченої векселем, яка обліковується на рахунку 34 «Короткострокові векселі одержані, що має наступні субрахунки:

341 «Короткострокові векселі, одержані в національній валюті»;

342 «Короткострокові векселі, одержані в іноземній валюті».

Однак у 2019-2020 роках таких операцій не відбувалося.

Таблиця 2.7

Кореспонденція рахунків з обліку дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1.	Відвантажено покупцям продукцію, товари, виконано роботи, надано послуги	36	70
2.	Відображено податкове зобов'язання з ПДВ	70	641
3.	Списано собівартість реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг	90	26, 28, 23
4.	Відновлено суму заборгованості покупця, яка раніше була визнана безнадійною	36	716 071
5.	Відображено курсову різницю в результаті перерахунку дебіторської заборгованості на дату отримання коштів	362	714
6.	Надходження коштів від покупців	30, 31	36
7.	Списано дебіторську заборгованість покупців і замовників, яку визнано безнадійною:		
	- у частині резерву	38	36
	- у сумі, що перевищує резерв	944	36
	- одночасно відображено суму списаної заборгованості на позабалансовому рахунку	071	-

Аналітичний облік за вексельними операціями здійснюють за кожним векселем у розрізі їх видів. Синтетичний облік здійснюється відповідно до даних таблиці 2.8.

Операції з обліку поточної дебіторської заборгованості, яка забезпечена вексями

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	2	3	4
	Розрахунки відсотковим векселем		
1.	Відвантажено покупцям продукцію, товари, виконано роботи, надано послуги	36	70
2.	Відображено податкове зобов'язання з ПДВ	70	641
3.	В забезпечення дебіторської заборгованості одержано відсотковий вексель	34	36
4.	Нараховано відсотки до отримання	373	732
5.	Погашено вексель	31	34
	Розрахунки безвідсотковим векселем		
1.	Відвантажено покупцям продукцію, товари, виконано роботи, надано послуги	36	70
2.	Відображено податкове зобов'язання з ПДВ	70	641
3.	В забезпечення дебіторської заборгованості одержано безвідсотковий вексель:		
	- на вартість реалізації	34	36
	- на різницю між номінальною сумою векселя і дебіторською заборгованістю	34	69
4.	Погашено вексель	31	34

Крім розрахунків з споживачами, АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» може виконувати інші операції внаслідок яких виникає дебіторська заборгованість: за виданими авансами; з підзвітними особами; за нарахованими доходами; за претензіями; за відшкодуванням завданих збитків;

за позиками членам кредитних спілок; з іншими дебіторами; з державними цільовими фондами; за операціями з деривативами.

Для обліку такої дебіторської заборгованості передбачено рахунок 37 «Розрахунки з різними дебіторами», по дебету якого відображається виникнення заборгованості, а по кредиту – її погашення чи списання. До рахунку 37 по кожному з перелічених видів операцій відкривається відповідний субрахунок [9,10].

У процесі діяльності АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» здійснює попередню оплату постачальникам, що призводить до виникнення дебіторської заборгованості за виданими авансами. Виникнення такої заборгованості підтверджує платіжне доручення про перерахування коштів (зразок такого платіжного доручення наведено в додатку Ж). Погашення даної дебіторської заборгованості відбувається при отриманні накладної про отримання від постачальника товарно-матеріальних цінностей. Облік розрахунків за виданими авансами підприємство здійснює на рахунку 371 «Розрахунки за виданими авансами» (таблиця 2.9). Аналітичний облік відбувається за кожним одержувачем коштів.

Таблиця 2.9

Операції з обліку розрахунків за виданими авансами

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	2	3	4
1.	Перераховано постачальнику передоплату	371	31
2.	Відображено право на податковий кредит з ПДВ	641	644
3.	Одержано від постачальника товарно-матеріальні цінності (без ПДВ)	10, 11, 20, 28	63
4.	Відображено податковий кредит з ПДВ	644	63
5.	Відображено залік заборгованості	63	371

Сальдо дебіторської заборгованості за виданими авансами АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» станом на 31.12.2020 року становило - 4544 тис. грн.

АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» періодично здійснює операції з видачі з каси готівки працівникам під звіт, внаслідок чого виникають розрахунки з підзвітними особами. Кошти під звіт видаються на операційні, господарські потреби та на службові відрядження.

До операційних потреб належать витрати на придбання матеріальних цінностей, транспортних робіт. Готівка на такі потреби видається на 10 робочих днів.

Господарські потреби – це оплата послуг поштово-телеграфного зв'язку, придбання дрібних партій канцтоварів, господарського інвентарю, тощо. По видачі коштів на такі потреби підзвітна особа повинна відзвітувати за не пізніше наступного робочого дня після їх видачі.

Службовим відрядженням вважається поїздка працівника за розпорядженням керівника підприємства, об'єднання, установи, організації на певний строк до іншого населеного пункту для виконання службового доручення поза місцем його постійної роботи. Звіт про використання коштів під час відрядження підзвітна особа повинна подати за не пізніше 3-х робочих днів після повернення з відрядження.

Службові відрядження працівникам АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» дозволяються лише за наказом керівника, в якому зазначається: пункт призначення, термін і мета відрядження. На підставі даного наказу оформляється видатковий касовий ордер на видачу готівки (додаток К). Працівники після повернення з відрядження, у встановлені терміни, зобов'язані подати до бухгалтерії підприємства звіт про використання виданих їм коштів, до якого додаються всі підтверджуючі витрати документи. Цей звіт затверджується керівником АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»». Після затвердження даного звіту проводиться остаточний розрахунок з підзвітною особою. Якщо підзвітна особа не надала звіт у встановлені терміни або не повернула в касу залишок невикористаних коштів,

бухгалтерія має право утримати таку заборгованість з нарахованої заробітної плати в порядку, встановленому чинним законодавством. Готівка, не витрачена і не повернена до каси, наступного дня після закінчення зазначених термінів включається до суми фактичного залишку готівки в касі на кінець дня, одержана сума порівнюється з встановленим лімітом залишку готівки в касі. Відповідно до пп. 165.1.11 Податкового кодексу України суми надміру витрачених коштів, отриманих на відрядження або під звіт, і не повернутих у встановлений строк підлягають оподаткуванню податком на доходи фізичних осіб за ставкою 18 %.

Для обліку розрахунків з підзвітними особами призначено рахунок 372 «Розрахунки з підзвітними особами» (таблиця 2.10).

Таблиця 2.10

Типові господарські операції за розрахунками з підзвітними особами

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	2	3	4
1.	Видано кошти під звіт	372	30
2.	Списано витрати в межах норм, оплачені підзвітною особою і затверджені керівником	23, 91, 92, 93	372
3.	Придбано необоротні матеріальні активи	10, 11	372
4.	Придбано підзвітною особою виробничі запаси, МШП, товари	20, 22, 28	372
5.	Відображено податковий кредит з ПДВ за придбаними товарно-матеріальними цінностями	64	372
6.	Утримано із заробітної плати працівника підзвітні суми	66	372
7.	Повернуто в касу залишки невикористаних підзвітних сум	30	372

За дебетом рахунку в кореспонденції з рахунками грошових коштів відображається видача коштів підзвітній особі, за кредитом – списання затверджених сум на відповідні рахунки. Сальдо може бути як дебетовим, так і кредитовим [9, 10]. Аналітичний облік розрахунків з підзвітними особами АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» ведеться за кожною такою особою.

Для відображення розрахунків АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за нарахованими відсотками, дивідендами, роялті й іншими доходами призначений рахунок 373 «Розрахунки за нарахованими доходами». По дебету рахунку відображається нарахування дебіторської заборгованості, по кредиту – її погашення (таблиця 2.11) [9, 10]. Операції за розрахунками з нарахованих доходів оформляються довідками та розрахунками бухгалтерії. Аналітичний облік доходів ведеться у розрізі їх видів.

Таблиця 2.11

Відображення в обліку операцій за нарахованими доходами

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1.	Нараховано частку інвестора в дивідендах, що підлягають отриманню від дочірніх, асоційованих і спільних підприємств	373	141
2.	Нараховано доходи від передачі активів в операційну оренду	373	713
3.	Нараховано дивіденди, що підлягають отриманню від підприємств, які не є асоційованими, дочірніми або спільними відносно інвестора	373	731
4.	Отримано доходи (відсотки, дивіденди тощо) у вигляді виробничих запасів, МШП, товарів	20, 22, 28	373
5.	Отримано доходи (відсотки, дивіденди тощо):		
	- у готівковій формі	30	373
	- у безготівковій формі	31	373

АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» у 2019-2020 роках не здійснювало розрахунки з нарахованих доходів.

Облік розрахунків за претензіями, висунутими АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» постачальникам, підрядникам, транспортним та іншим організаціям, а також за визнаними штрафами, пенею, неустойками ведеться на рахунку 374 «Розрахунки за претензіями». Підставою для записів за цим рахунком є акти приймання матеріальних цінностей, рішення суду, письмові згоди постачальників визнати претензії, виписки банку, довідки бухгалтерії (додаток Л) тощо. Аналітичний облік претензій ведеться в розрізі дебіторів і кредиторів.

Для обліку розрахунків за відшкодуванням підприємству завданих збитків призначено рахунок 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків». Підставами для записів за цим рахунком є наказ керівника або відповідне рішення суду, документи, що підтверджують погашення заборгованості. Аналітичний облік здійснюється за кожною винною особою. Порядок відображення операцій з відшкодування завданих збитків наведено в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Відображення в обліку розрахунків з відшкодування завданих збитків

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1.	Нараховано заборгованість винної особи	375	716, 746
2.	Відображено заборгованість перед бюджетом з ПДВ	716, 746	641
3.	Відображено заборгованість перед бюджетом з різниці в цінах	716, 746	642
4.	Погашено заборгованість винною особою: - грошовими коштами - матеріальними цінностями	30, 31	375
		20, 22	375
5.	Утримано суму нестачі із заробітної плати	66	375

До поточної нетоварної дебіторської заборгованості відносяться також операції, що обліковуються на рахунку 376 «Розрахунки за позиками членам кредитних спілок». Записи здійснюються за договорами між членами кредитної спілки, видатковими касовими ордерами, платіжними дорученнями, тощо. Аналітичний облік ведеться за кожною виданою позикою, кожним членом спілки.

Одержання позики членами кредитної спілки відображається записом:

Дт 376 «Розрахунки за позиками членам кредитних спілок»

Кт 30 «Каса», 31 «Рахунки в банках».

Їх повернення:

Дт 30 «Каса», 31 «Рахунки в банках»

Кт 376 «Розрахунки за позиками членам кредитних спілок» [10].

АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» у 2019-2020 роках не здійснювало розрахунки з відшкодування збитків та з членами кредитних спілок.

До іншої поточної дебіторської заборгованості, що обліковується на рахунку 377 «Розрахунки з різними дебіторами», належать: розрахунки за операціями, пов'язаними із здійсненням спільної діяльності (без створення юридичної особи), розрахунки з працівниками (крім розрахунків з оплати праці та з підзвітними особами), інші розрахунки. Аналітичний облік на рахунку 377 ведеться за кожним дебітором, видами заборгованості, термінами її виникнення та погашення.

АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» станом на 31.12.2020 року мало іншу поточну дебіторську заборгованість у сумі 3422 тис. грн. При цьому найбільшими дебіторами підприємства були ТОВ Файв груп – 375 тис. грн., ТОВ «Полтаваенергозбут» - 737 тис. грн., Полтавська дирекція АТ «Укрпошта» - 534 тис. грн., НВП ТОВ Газсервіс – 362 тис. грн..

На субрахунку 378 «Розрахунки з державними цільовими фондами» підприємства здійснюють облік розрахунків з державними цільовими фондами, а на субрахунку 379 «Розрахунки за операціями з деривативами» - розрахунків

за операціями з деривативами, проте у АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» у 2019-2020 роках таких розрахунків не було.

Вивчення особливості обліку довгострокової та поточної дебіторської заборгованості АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» у 2019-2020 роках можна стверджувати, що він з дотриманням встановлених норм і відповідає економічним інтересам даного суб'єкта господарювання.

Цей висновок підтверджується результатами аудиторської перевірки, проведеної ПП «Аудиторською фірмою «Інсайт»» станом на 31.12.2020 року (додаток М).

АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

3.1 Мета, завдання, джерела інформації, етапи економічного аналізу дебіторської заборгованості

Організація аналізу дебіторської заборгованості має важливе значення АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»», оскільки дозволяє своєчасно виявити проблемні ситуації у відносинах з контрагентами, забезпечити стабільну інкасацію дебіторської заборгованості, покращити платоспроможність.

Основним завданням аналізу є вивчення і оцінка:

- складу та структури дебіторської заборгованості, її частки в сумі оборотних активів;
- показників якості та ліквідності дебіторської заборгованості;
- впливу дебіторської заборгованості на фінансові результати діяльності підприємства;
- пошуку шляхів прискорення оборотності дебіторської заборгованості.

Аналіз дебіторської заборгованості здійснюється за наступними етапами:

- аналіз динаміки дебіторської заборгованості. На цьому етапі оцінюється рівень дебіторської заборгованості підприємства, його динаміка. Визначають, зміни, що відбулися в складі та структурі дебіторської заборгованості за звітний період, її питому вагу у загальній сумі активів. Розраховують темпи зростання та спів ставляють з попередніми періодами.

- визначення середнього періоду інкасації дебіторської заборгованості та кількості її обертів за період, що аналізується.

- аналіз складу дебіторської заборгованості за групами, тобто за відповідними періодами її інкасації. Наявність такої інформації дозволяє виявити як загальні тенденції розрахункової дисципліни, так і покупців, що є ненадійними платниками.

- аналіз складу простроченої дебіторської заборгованості, визначення сумнівної та безнадійної заборгованості;

- визначення ефекту від інвестування засобів в дебіторську заборгованість.

З цією метою порівнюють суму додаткового прибутку, отриманого від збільшення обсягу реалізації продукції за рахунок наданого кредиту, із сумою додаткових витрат на оформлення кредиту та інкасації боргу, а також прямих фінансових втрат від безповоротного боргу покупців.

Розмір дебіторської заборгованості залежить від різних факторів, які можна поділити на зовнішні та внутрішні.

До зовнішніх факторів належать:

- стан розрахунків в країні;
- вид продукції;
- рівень інфляції;
- обсяг ринку та рівень його насиченості.

До внутрішніх факторів можна віднести:

- професіоналізм менеджерів, які здійснюють управління дебіторською заборгованістю;
- кредитну політику підприємства;
- стан контролю заборгованості;
- види розрахунків.

При цьому зовнішні фактори не залежать від виду діяльності підприємства, обмежити їх вплив досить складно. Внутрішні фактори залежать від навичок менеджерів з управління дебіторською заборгованістю.

АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» для проведення аналізу дебіторської заборгованості застосовує традиційні методики, процедури, аналітичні показники. При цьому підприємство використовує як джерела інформації дані бухгалтерського обліку та звітності.

Величина та динаміка дебіторської заборгованості підприємства впливають на оцінку його платоспроможності та прийняття управлінських рішень, пов'язаних з цим, що обумовлює необхідність комплексного аналізу показників, що характеризують її стан.

3.2 Аналіз складу, структури, ефективності дебіторської заборгованості АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки

На першому етапі аналізу дебіторської заборгованості, як було з'ясовано в пункті 3.1, визначається її склад та структура.

Дебіторська заборгованість АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» у 2019-2020 роках складалася з довгострокової і поточної (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1

Склад і структура дебіторської заборгованості АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» у 2019-2020 роках

Види дебіторської заборгованості	На кінець 2019 року		На кінець 2020 року		Відхилення	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Довгострокова дебіторська заборгованість, тис. грн.	763	1	0	0	-763	-1
Поточна дебіторська заборгованість, тис. грн.	57223	99	65184	100	7961	1
Всього	57986	100	65184	100	7198	0

Як свідчать дані таблиці 3.2 у структурі дебіторської заборгованості АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки найбільшу частку становила поточна дебіторська заборгованість (у 2019 році – 99 %, у 2020 році – 100 %). Зміни, які відбулися протягом 2019-2020 років у структурі дебіторської заборгованості підприємства цю тенденцію лише посилили – так станом на кінець 2020 року у АТ «Оператор газорозподільної

системи «Полтавагаз» довгострокова дебіторська заборгованість була взагалі відсутня, що є позитивним моментом в його діяльності.

Аналіз складу і структури поточної дебіторської заборгованості АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз» за 2019-2020 роки (таблиця 3.2) показує, що протягом періоду, що аналізується, найбільшу питому вагу мала дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги (у 2019 році – 75,36 %, у 2020 році – 85,56 %) та дебіторська заборгованість за авансами виданими (у 2019 році – 13,82 %, у 2020 році – 6,97 %). У 2019-2020 роках питома вага дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги зросла (на 10,2 %), тоді як питома вага інших видів поточної дебіторської заборгованості зменшилась (рисунок 3.1, рисунок 3.2).

Таблиця 3.2

Склад і структура поточної дебіторської заборгованості АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз» у 2019-2020 роках

Дебіторська заборгованість	На кінець 2019 року		На кінець 2020 року		Відхилення	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
За товари, роботи, послуги (чиста реалізаційна вартість)	43122	75,36	55768	85,56	12646	10,2
З бюджетом	2449	4,28	1450	2,22	-999	-2,06
За виданими авансами	7907	13,82	4544	6,97	-3363	-6,85
З нарахованих доходів	0	0	0	0	0	0
Із внутрішніх розрахунків	0	0	0	0	0	0
Інша поточна	3745	6,54	3422	5,25	-323	-1,29
Разом	57223	100	65184	100	7961	13,91

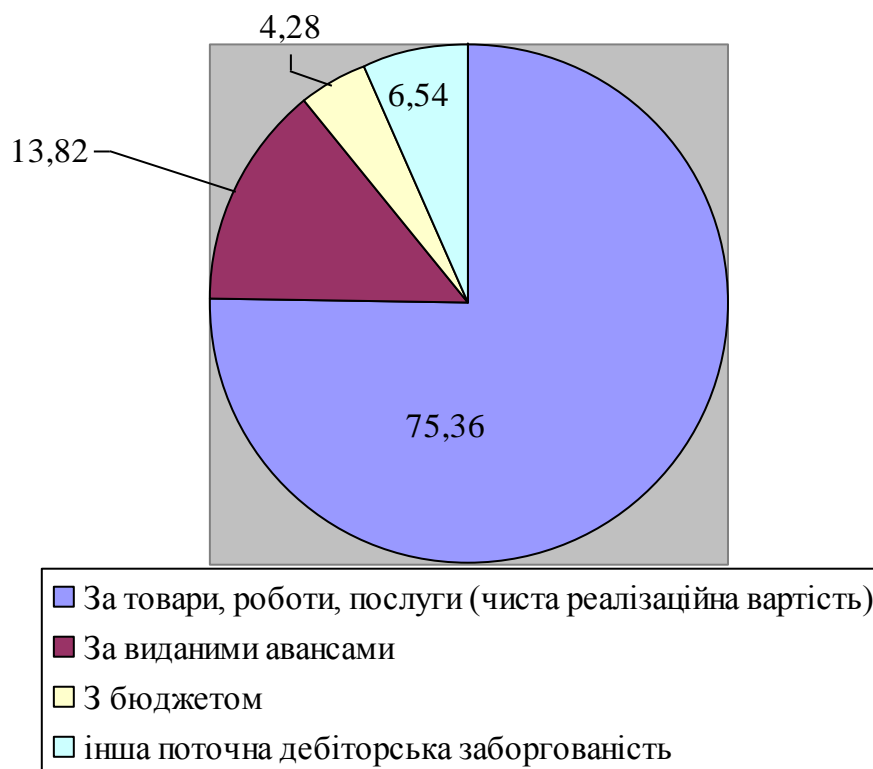

Рисунок 3.1 – Структура поточної дебіторської заборгованості АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» у 2019 році, %

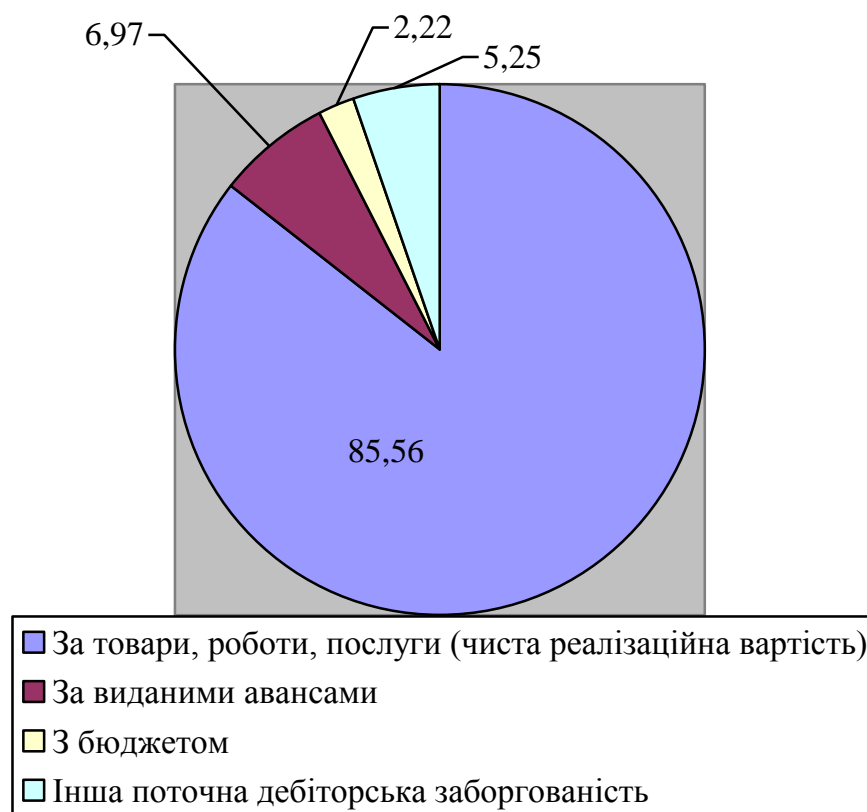

Рисунок 3.2 – Структура поточної дебіторської заборгованості АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» у 2020 році, %

На другому етапі економічного аналізу дебіторської заборгованості визначається її динаміка. У 2019-2020 роках АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» здійснювалися господарські операції, за якими виникла дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги; дебіторська заборгованість за виданими авансами, з бюджетом та інша поточна дебіторська заборгованість (таблиця 3.3).

Таблиця 3.3

Динаміка поточної дебіторської заборгованості АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки

Види поточної дебіторської заборгованості	2019 рік, тис. грн.	2020 рік, тис. грн.	Абсолютне відхилення, тис. грн.	Відносне відхилення, %
За товари, роботи, послуги (чиста реалізаційна вартість)	43122	55768	12646	29,33
З бюджетом	2449	1450	-999	-40,8
За виданими авансами	7907	4544	-3363	-42,5
З нарахованих доходів	0	0	0	0
Із внутрішніх розрахунків	0	0	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	3745	3422	-323	-8,6
Разом	57223	65184	7961	13,91

Аналіз динаміки поточної дебіторської заборгованості АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки (рисунок 3.3) свідчить, що у 2020 році її загальна сума збільшилась на 7961 тис. грн., або на 13,91 % порівняно з 2019 роком. Це стало наслідком скорочення дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом, авансами виданими, іншими дебіторами на загальну суму 4685 тис. грн. (позитивний момент) та збільшення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 12646 тис. грн., або на 29,33 %. Зростання поточної дебіторської заборгованості за товари, роботи послуги свідчить про те, що в АТ «Оператор газорозподільної системи

«Полтавагаз» недостатньо ефективно організована робота з споживачами. Підприємству необхідно здійснити заходи по пришвидшенню стягнення дебіторської заборгованості і не допущенню у майбутньому її зростання.

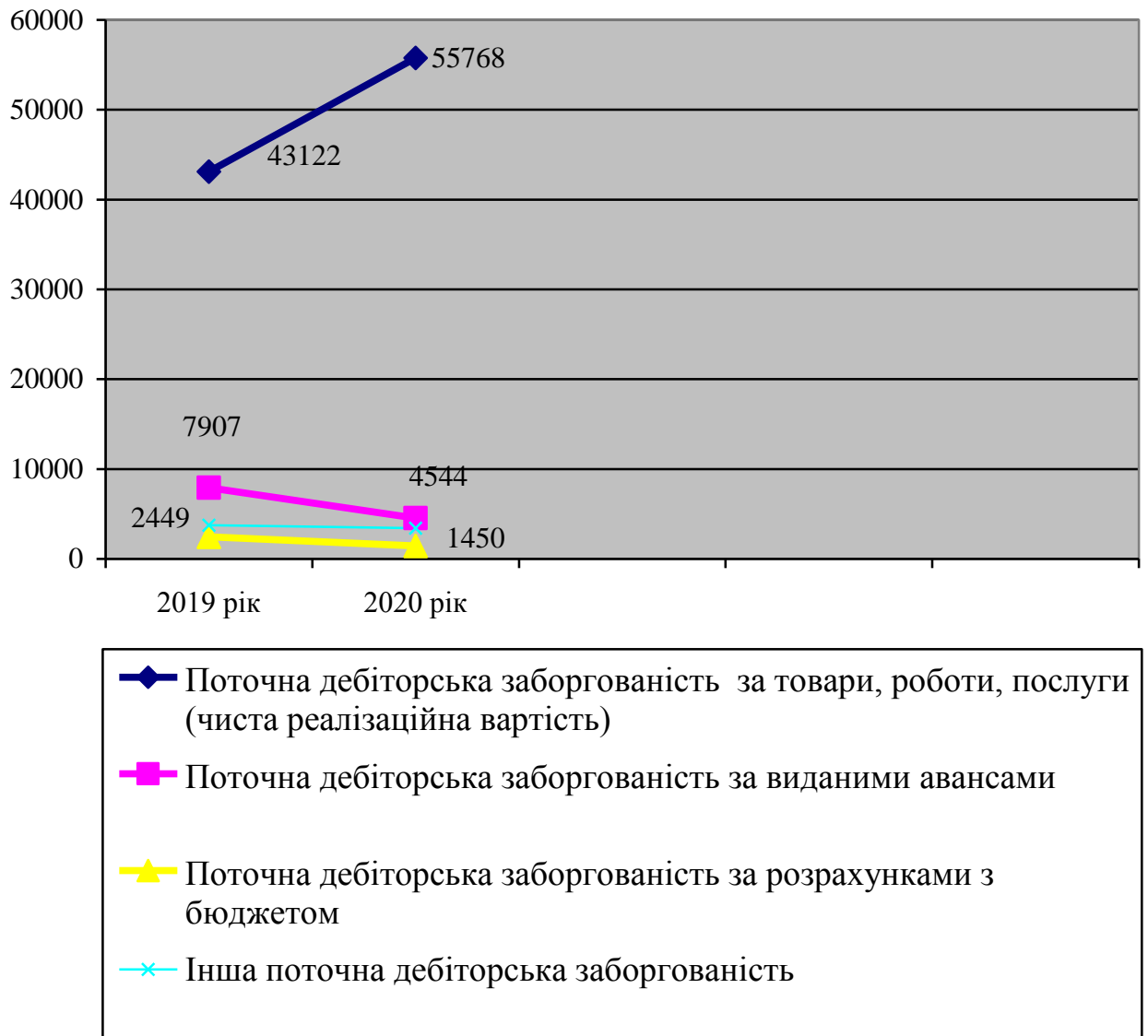

Рисунок 3.3 - Динаміка поточної дебіторської заборгованості АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз» за 2019-2020 роки, тис. грн.

Для оцінки ефективності управління дебіторською заборгованістю АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз» за даними фінансової звітності необхідно розрахувати (таблиця 3.4):

- оборотність дебіторської заборгованості - відношення виручки від реалізації до середнього залишку дебіторської заборгованості;
- період погашення дебіторської заборгованості - відношення кількості

календарних днів у періоді (360 днів) до оборотності дебіторської заборгованості;

- частка дебіторської заборгованості у загальному обсязі оборотних активів - співвідношення дебіторської заборгованості та оборотних активів.

Таблиця 3.4

Аналіз ефективності управління дебіторською заборгованістю АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки

Показники	2019 рік	2020 рік	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення, %
Середній розмір дебіторської заборгованості, тис. грн.	45351	60203,5	14852,5	32,75
Оборотність дебіторської заборгованості, оборот	9,39	10,33	0,94	10,01
Середній період інкасації (погашення) дебіторської заборгованості, дні	38,87	35,33	-3,54	-9,11
Частка дебіторської заборгованості у загальному обсязі оборотних активів, %	40,7	40,0	-0,7	x

Як видно з таблиці 3.4, показники ефективності дебіторської заборгованості АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки в цілому змінювалися позитивно. Так, незважаючи на збільшення середнього розміру дебіторської заборгованості на 14852,5 тис. грн., або на 32,75 %, збільшилась оборотність дебіторської заборгованості на 0,94 оборота, або на 10,01 %. зменшився період інкасації на 3,54 дні, або на 9,11 %, зменшилась частка дебіторської заборгованості у загальній вартості оборотних активів на 0,7 %. Така ситуація свідчить про підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю в АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» у 2019-2020 роках.

3.3 Управління дебіторською заборгованістю підприємства як інструмент забезпечення ефективності його діяльності

Дебіторська заборгованість як один з елементів функціонування підприємств на ринку формує вигоди для учасників кредитних відносин (рисунок 3.4.).

Рисунок 3.4 - Вигоди учасників кредитних відносин від використання дебіторської заборгованості

Однак її доцільність для підприємств цим не обмежується, адже для вона також є джерелом погашення кредиторської заборгованості, елементом оборотних активів, які можуть бути використанні у процесі функціонування.

У зв'язку з цим дебіторська заборгованість є об'єктом постійного управлінського контролю з точки зору аналізу джерел її виникнення, можливостей та термінів погашення, дотримання такого її рівня, який не буде призводити до підвищених ризиків діяльності.

Прострочення дебіторської заборгованості призводить до:

- уповільнення темпів розвитку підприємства через вилучення з обігу коштів;
- знецінення коштів під час інфляції;
- необхідності залучати кредитні ресурси, що призводить до додаткових витрат, обмеження інвестиційних можливостей;

- зниження платоспроможності і рівня економічної безпеки підприємства.

Наразі для вітчизняних підприємств проблема управління дебіторською заборгованістю як основа забезпечення економічної безпеки стоїть дуже гостро.

Як свідчать результати розрахунків частка дебіторської заборгованості у структурі оборотних активів АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки зменшилась на 0,7 % (таблиця 3.4), але все одно залишається достатньо високою – 40 %. Це свідчить про неефективне управління дебіторською заборгованістю на підприємстві.

При цьому найбільшу частку у складі дебіторської заборгованості має заборгованість за товари, роботи, послуги частка заборгованості за товари (роботи, послуги), серед якої є і прострочена заборгованість.

Це вказує на наявність гострої необхідності управління дебіторською заборгованістю та стабілізації на цій основі рівня економічної безпеки підприємства.

Для виправлення ситуації у відносинах суб'єктів господарювання доцільно запровадити у процес управління дебіторською заборгованістю низку заходів, які можна об'єднати у три групи.

До першої групи заходів належать фінансові інструменти (акредитиви, векселі, лізинг), використання яких дозволить частково або у повній мірі перекласти ризик неповернення заборгованості на фінансові установи. Це дозволить убезпечити підприємство від можливості виникнення простроченої або безнадійної дебіторської заборгованості.

До другої групи варто включити заходи, спрямовані на забезпечення виконання зобов'язань покупцями застава, поручительство). Вони спонукають покупця до виконання взятих на себе зобов'язань, оскільки їх виконання гарантується його майном, або майном третьої особи-поручителя. Це дасть змогу відшкодувати збитки, отримані від виникнення простроченої дебіторської заборгованості, за рахунок стягнення заставного майна боржника, або за рахунок поручителя.

До третьої групи належать заходи, які підприємству слід вживати для повернення сумнівної дебіторської заборгованості (судове і досудове

вирішення спору). Саме такі заходи для АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» є найбільш важливими і доцільними.

Організація роботи з дебіторською заборгованістю із впровадженням вищезазначених заходів дозволить підприємству в майбутньому уникнути ризиків, пов'язаних із простроченням або неповерненням дебіторської заборгованості, забезпечити економічну безпеку у довгостроковій перспективі.

Для забезпечення управління дебіторською заборгованістю АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» доцільно запровадити такі складові:

- 1) створити комісію з управління дебіторською заборгованістю;
- 2) проводити постійний моніторинг дебіторської заборгованості із застосуванням відомості (таблиця 3.5);

Таблиця 3.5

Відомість контролю погашення дебіторської заборгованості за продукцію (товари/роботи/послуги), тис. грн..

Споживач	Залишок заборгованості на початок періоду	Реалізовано		Оплачено		Залишок заборгованості на кінець періоду
		Дата	Сума	Дата тис. грн.	Сума	

- 3) систематично аналізувати дебіторську заборгованість підприємства за термінами її погашення, групами, застосовуючи відомість (таблиця 3.6);

Таблиця 3.6

Відомість контролю дебіторської заборгованості за термінами погашення, тис. грн.

Споживач	Заборгованість	В тому числі за термінами погашення				Вжиті заходи
		від 12 до 18 місяців	від 18 до 24 місяців	від 24 до 36 місяців	понад 36 місяців	

- 4) визначити допустимувеличину портфеля дебіторської заборгованості;
- 5) вибрати форми найбільш прийнятних розрахунків за товарним кредитом;
- б) забезпечити використання на підприємстві сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості, при організації стягнення заборгованості використовувати алгоритм дій (рисунок 3.5) [38];

Рисунок 3.5 – Алгоритм дій з управління дебіторською заборгованістю

- 7) створити ефективну систему контролю за рухом і своєчасною оплатою дебіторської заборгованості

Внаслідок впровадження такої системи управління дебіторською заборгованістю буде прискорено обіг оборотних активів; максимізовано прибуток підприємства; підвищено рівень фінансової безпеки підприємства.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

За результатами дипломної роботи можна зробити наступні висновки і пропозиції:

1. Акціонерне товариство «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» є правонаступником відкритого акціонерного товариства по газопостачанню та газифікації «Полтавагаз» і входить до складу газотранспортної системи України.

Аналіз основних економічних показників діяльності АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» за 2019-2020 роки на підставі даних фінансової звітності, показав, що у 2020 році порівняно з 2019 роком підприємству вдалося зменшити непокріті збитки і отримати прибуток. Однак, залишаються такі негативні моменти як: зростання рівня дебіторської заборгованості, зобов'язань, відсутність власного оборотного капіталу.

2. Для ефективного управління і обліково-аналітичного забезпечення діяльності на підприємстві створена бухгалтерська служба на чолі з головним бухгалтером. Облікова політика підприємства розроблена і затверджена відповідним наказом. Посадові обов'язки працівників розподілені рівномірно і закріплені у посадових інструкціях.

3. У зв'язку з несвоєчасною оплатою споживачами послуг з газопостачання у АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» виникає дебіторська заборгованість. Її облік на підприємстві здійснюється у відповідності до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість" та інших нормативних документів.

4. Дебіторська заборгованість підприємства класифікується за різними ознаками: за терміном погашення, за об'єктами виникнення, за своєчасністю оплати, що дозволяє організувати ефективну систему її обліку

Оцінка дебіторської заборгованості здійснюється: за дисконтованою вартістю майбутніх платежів та за чистою реалізаційною вартістю.

5. П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» передбачає два способи нарахування резерву сумнівних боргів: застосування абсолютної суми

сумнівної заборгованості; застосування коефіцієнта сумнівності. При цьому виділяють три способи розрахунку коефіцієнт сумнівності.

АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» резерв сумнівних боргів формується на підставі аналізу платоспроможності дебіторів.

6. Для обліку довгострокової дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після 12 місяців з дати балансу, в АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» призначений активний, балансовий рахунок 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи». Для обліку поточної дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги, не забезпеченої векселями використовується рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками». Облік заборгованості покупців, замовників та інших дебіторів за відвантажену продукцію (товари), виконані роботи, надані послуги та за іншими операціями, яка забезпечена векселями ведеться на рахунку 34 «Короткострокові векселі одержані». Для обліку розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю, яка не пов'язана з реалізацією товарів, робіт та послуг, використовується рахунок 37 «Розрахунки з різними дебіторами». Облік за цими рахунками в АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» здійснюється із застосуванням типових форм первинних документів.

7. З метою визначення достовірності і повноти розкриття інформації у фінансовій звітності АТ «Оператор газорозподільної системи «Полтавагаз»» проведено аудиторську перевірку ПП «Аудиторської фірмою «Інсайт»», в ході якої відзначено, що аудиторські докази є достатніми і прийнятними для надання аудиторського висновку із застереженнями, оскільки аудиторами встановлено, що існує суттєва невизначеність щодо безперервної діяльності підприємства у зв'язку з тим, що підприємство зазнає та продовжуватиме зазнавати у найближчому майбутньому впливу політичної та економічної невизначеності під дією постійного дорожчання ресурсів, світової пандемії COVID-19 та адаптивних карантинів в Україні, пов'язаних з пандемією.

8. В результаті проведеного аналізу складу, структури, динаміки дебіторської заборгованості АТ «Оператор газорозподільної системи

«Полтавагаз» за 2019-2020 роки встановлено, що найбільшу питому вагу мала у складі дебіторської заборгованості даного підприємства має дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги та дебіторська заборгованість за авансами виданими. До того ж спостерігається негативна тенденція збільшення як загальної суми дебіторської заборгованості, так і деяких її видів. Зростання поточної дебіторської заборгованості за товари, роботи послуги свідчить про неефективну роботу з дебіторами щодо своєчасного погашення боргів і потребує термінових управлінських рішень з цього питання.

9. Для підвищення ефективності управління дебіторської заборгованості підприємства необхідно :

- створити комісію з управління дебіторською заборгованістю;
- проводити постійний моніторинг дебіторської заборгованості із застосуванням запропонованої у п. 3.3 роботи Відомості контролю погашення дебіторської заборгованості за продукцію (товари/роботи/послуги);
- систематично аналізувати дебіторську заборгованість підприємства за термінами її погашення, групами, застосовуючи Відомість контролю дебіторської заборгованості за термінами погашення, представлену в п. 3.3 роботи;
- визначити допустиму величину портфеля дебіторської заборгованості;
- вибрати форми найбільш прийнятних розрахунків за товарним кредитом;
- забезпечити використання на підприємстві сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості, при організації стягнення заборгованості використовувати алгоритм дій, запропонований в п.3.3 роботи.

Впровадження запропонованих заходів з управління дебіторською заборгованістю дозволить прискорити обіг оборотних активів; максимізувати прибуток підприємства; підвищити рівень його фінансової безпеки.

Список використаних літературних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580> -19 (дата звернення: 14.06.2021).
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV/ Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 14.06.2021).
3. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV/ Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 14.06.2021).
4. Податковий кодекс України: Закон України від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 14.06.2021).
5. . Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. №996-XIV / Верховна Рада України. URL: zakon.rada.gov.ua/go/996-14 (дата звернення: 14.06.2021).
6. Про обіг векселів в Україні: Закон України від 05 квітня 2001 р. № 2374-III / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2374-14> (дата звернення: 14.06.2021).
7. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21 грудня 2017 р. № 2258-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19> (дата звернення: 14.06.2021).
8. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21 червня 2018 р. № 2473-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19> (дата звернення: 14.06.2021).
9. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. № 291 / Міністерство фінансів України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11> (дата звернення: 14.06.2021).

10. Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій України: наказ Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. № 291 / Міністерство фінансів України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (дата звернення: 14.06.2021).

11. Про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: наказ Міністерства Фінансів України від 24 травня 1995 р. № 88 / Міністерство фінансів України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95> (дата звернення: 14.06.2021).

12. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: наказ Міністерства Фінансів України від 02 вересня 2014 р. № 879. / Міністерство фінансів України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14> (дата звернення: 14.06.2021).

13. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 р. № 73 / Міністерство фінансів України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 14.06.2021).

14. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: наказ Міністерства фінансів України від 08 жовтня 1999 року № 237 / Міністерство фінансів України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99> (дата звернення: 14.06.2021).

15. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»: наказ Міністерством фінансів України від 30 листопада 2001 р. № 559 / Міністерство фінансів України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01> (дата звернення: 14.06.2021).

16. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда»: наказ Міністерства фінансів України від 28 липня 2000 р. № 181 / Міністерство фінансів України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00> (дата звернення: 14.06.2021).

17. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: наказ Міністерства фінансів України від 29 листопада 1999 р. № 290 / Міністерство

фінансів України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99> (дата звернення: 14.06.2021).

18. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318 / Міністерство фінансів України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення: 14.06.2021).

19. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив зміни валютних курсів»: наказ Міністерства фінансів України від 10 серпня 2000 р. № 193 / Міністерство фінансів України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00> (дата звернення: 14.06.2021).

20. Положення про ведення касових операцій у національній валюті України: постанова Правління НБУ від 29 грудня 2017 р. № 148/ Правління НБУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17> (дата звернення: 14.06.2021).

21. Інструкція «Про відкриття банками рахунків у національній та іноземній валюті»б постанова правління НБУ від 12 листопада 2003 р. № 492 / Правління НБУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03> (дата звернення: 14.06.2021).

22. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ). URL: <http://dtk.com.ua/show/0sid034.html> (дата звернення: 30.04.2019) (дата звернення: 14.06.2021).

23. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 14.06.2021).

24. Результати моніторингу функціонування ринку природного газу за I квартал 2020 року / Національна комісія, що здійснює регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. URL: https://www.nerc.gov.ua/data/filearch/monitoryng/gas/2020/monitoryng_gaz_I-2020.pdf (дата звернення: 14.06.2021).

25. Результати моніторингу функціонування ринку природного газу за 2019 рік / Національна комісія, що здійснює регулювання у сферах енергетики

та комунальних послуг. URL: <https://www.slideshare.net/NKREKP/ii-2019-211905139> (дата звернення: 14.06.2021).

26. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку: підручник для студентів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит» вищих навчальних закладів. Житомир: Рута, 2003. 444 с.

27. Кірейцев Г.Г. Фінансова звітність підприємств та її аналіз. К.: ЦУЛ, 2002. 452 с.

28. Жолнер І. В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами: навчальний посібник. Київ: НУХТ, 2012. 335 с.

29. Лігоненко Л.О., Новікова Н.М. Управління дебіторською заборгованістю підприємства: навчальний посібник. Київ: КНТЕУ, 2005. 275 с.

30. Облік безнадійної дебіторської заборгованості. Бухгалтерський практикум. / За заг. ред. П. М. Кричуна. Київ: «Вісник Міністерства доходів і зборів України», 2014. 66 с.

31. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємств оптової торгівлі: монографія / Н. С. Акімова та ін., за заг. ред. Н. С. Акімової. – Харків: ХДУХТ, 2016. с. 80.

32. Садовська І. Б. Облік дебіторської заборгованості: навчальний посібник. Житомир: Рута, 2014. с. 45.

33. Стоун Д., Хитчинг К. Бухгалтерський учет и финансовый анализ. М.: Сирин, 1998. 302 с.

34. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. Фінанси підприємств. 2003. № 12. С. 32-36.

35. Белозерцев В. С. Проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємств оптової торгівлі. *Ефективна економіка*. 2015. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1839> (дата звернення: 14.06.2021).

36. Бескоста Г.М. Розробка концептуальних основ забезпечення контролю якості аудиту дебіторської заборгованості. *Ефективна економіка*. 2013. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2305> (дата звернення: 14.06.2021).

37. Бикова Е.В. Методологія і моніторинг енергетичної безпеки. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2016. Вип. 176. С. 6-7.

38. Грицай О.И., Станасюк Н.С. Управління дебіторською заборгованістю підприємства в контексті її обліково-аналітичного забезпечення. *Економіка і суспільство*. 2018. № 15. С. 825-832. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/15_ukr/125.pdf (дата звернення: 14.06.2021).

39. Гнатенко Є. П., Лебедик А. М. Сучасні методики аналізу дебіторської заборгованості. *Молодий вчений*. 2016. № 11. С. 562-565. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_11_132 (дата звернення: 14.06.2021).

40. Гуня В.О. Удосконалення класифікації дебіторської заборгованості та її відображення у фінансовій звітності підприємств. *Економічний простір*. 2014. № 19. С. 124–131.

41. Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги. URL: <http://studopedia.info/6-50128.html> (дата звернення: 14.06.2021).

42. Дергачева В.В. Экономическая интеграция в контексте энергетической безопасности национальной экономики. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Серія: Економіка та менеджмент*. 2016. № 9. С. 62-72.

43. Дорошкевич В.І. Газотранспортна система України як складова безпеки національного господарства. *Молодий вчений*. № 10 (62). 2018. С. 325-330.

44. Дублей В.В., Гуменюк М.М. Необхідність управління дебіторською та кредиторською заборгованостями в сучасних умовах. *Науковий огляд*. № 11 (32), 2016. С. 1-9.

45. Дячук О.В., Новодворська В.В. Місце кредиторської заборгованості в системі управління підприємством. *Економічні науки*. 2013. Т. 10. №. 3. С. 243–251.

46. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства. URL: <http://library.if.ua/book/89/6250.html> (дата звернення: 14.06.2021).

47. Загній О.Г. Сучасний стан та тенденції розвитку газотранспортної системи (ГТС) . *Формування ринкових відносин в Україні*. 2016. № 9. С. 52-57.
48. Заїка С. А. Класифікація дебіторської заборгованості за різними поглядами авторів. URL: http://www.rusnauka.com/2_KAND_2011/Economics/78347.doc.htm (дата звернення: 14.06.2021).
49. Колеснікова О. М. Проблемні питання обліку резерву сумнівних боргів в контексті Податкового кодексу України. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?Operation=1&iid=772> (дата звернення: 14.06.2021).
50. Костюченко В. Облік дебіторської заборгованості. *Бухгалтерський облік і аудит*. Вінниця: ВНТУ, 2015. № 252. С. 21-29.
51. Кручак Л. В. Методика аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2016. Вип. 22. С. 161-165. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2016_22_37 (дата звернення: 14.06.2021).
52. Кручак Л. В. Аналіз стану дебіторської та кредиторської заборгованості суб'єкта господарювання. *Економічний аналіз*. 2016 рік. Том 25. № 2.. С. 93-98.
53. Лівощко Т.В. Шляхи покращення управління дебіторською заборгованістю підприємства. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_7_103.pdf. – 2014 (дата звернення: 14.06.2021).
54. Літвінчук І. Облік безнадійної дебіторської заборгованості в прикладах. *Інтерактивна бухгалтерія*. 2016. № 136. URL: <http://www.interbuh.com.ua/ua/documents/oneanalytics/17418> (дата звернення: 14.06.2021).
55. Літвінчук І. Списання грошової безнадійної дебіторської заборгованості: облік й оподаткування. *Інтерактивна бухгалтерія*. 2016. №

134. URL: [http://www.interbuh.com.ua/documents /oneanalytics/11868](http://www.interbuh.com.ua/documents/oneanalytics/11868) (дата звернення: 14.06.2021).

56. Лишиленко О.Г., Бескоста Г.М. Аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. *Держава і регіони*. Запоріжжя: Гуманіст. Ун-т «Запоріз. ін-т держ. та муніцип. упр.», 2009. №1. С. 114-117.

57. Матицина Н.О. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2015. № 12. С. 38–42.

58. Мілованов В. І. Основні напрямки підвищення якості та ефективності газотранспортної системи України. *Збірник наукових праць Одеської державної академії технічного регулювання та якості*. 2017. Вип. 1. С. 99-103.

59. Новицька Н.В. Теоретичні аспекти понять «дебіторська заборгованість» і «кредиторська заборгованість». *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 2. С. 286–290.

60. Основи бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості. URL: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/5654> (дата звернення: 14.06.2021).

61.42. Основні вимоги до фінансової звітності та принципи складання. URL: <http://qps.ru/9hLQa> (дата звернення: 14.06.2021).

62. Особливості обліку дебіторської заборгованості за П(С)БО та МСФЗ. URL: <http://qoo.by/27xI> (дата звернення: 14.06.2021).

63. Очеретько Л. М., Кончева М.О. Формування обліково-інформаційного забезпечення управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Сталий розвиток економіки*. 2015. № 2. С. 221- 226.

64. Пінчук Т.А. Організаційно-методичні проблеми обліку дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2014. № 10. С. 36–41.

65. Розкриття інформації про дебіторську заборгованість у фінансовій звітності. URL: <http://posibniki.com.ua/postrozkrittya-informacii-pro-debitorsku-zaborgovanist-u-finansoviy-zvitnosti> (дата звернення: 14.06.2021).

66. Сапаріна О.Ф., Кірілкіна О.Є. Методологічні основи аналізу дебіторської заборгованості. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Випуск 3. С. 865-868.
67. Терещенко М. К. Деякі аспекти удосконалення обліку, аналізу і аудиту дебіторської заборгованості підприємства. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2014. № 1. С. 107-113.
68. Тирінов А. В. Особливості визнання та облікової оцінки дебіторської заборгованості підприємства. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. Вип. 5(2). С. 114-120.
69. Томчук О.Ф. Аналітичне забезпечення управління кредиторською заборгованістю підприємства. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького*. № 2 (69). 2016. с. 160–164.
70. Тучак О. Управління дебіторською заборгованістю. *Баланс*. 2012. С. 19–24.
71. Федорченко О. Є. Актуальні проблеми управління дебіторською заборгованістю на підприємстві. *Інвестиції: практика та досвід*.- 2015. № 21.- С. 60-63.
72. Феофанов Л.К., Денисов Д.В. Методичні підходи з організації обліку та аудиту кредиторської заборгованості на підприємстві. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. №. 12. С. 65–68.
73. Хохлов М.П., Корнієнко О.С. Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. № 10. С. 402-407.
74. Чорнобривець М.М. Дебіторська заборгованість: сутність та причини виникнення. *Європейські перспективи*. 2013. № 10. С. 181–185.
75. Чухно І.С. Методика аналізу дебіторської заборгованості підприємства. URL: <http://intkonf.org> (дата звернення: 14.06.2021).
76. Шевченко Б.О. Теоретичні аспекти поняття «дебіторська заборгованість». *Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського*. URL:

http://www.rusnauka.com/31_PRNT_2010/Economics/73594.doc.htm (дата звернення: 14.06.2021).

77. Яременко Л. М. Формування облікової інформації дебіторської та кредиторської заборгованості. *Економічний вісник університету*. 2018. Вип. 36(1). С. 147-154. - http://nbuv.gov.ua/UJRN/escvu_2018_36%281%29__19 (дата звернення: 14.06.2021).

78. Сурніна К. С. Удосконалення обліку дебіторської і кредиторської заборгованості промислових підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / К. С. Сурніна. Луганськ, 2002. 19 с.

79. Черненко Л.В. Управління дебіторською заборгованістю в аграрних підприємствах: дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами». Київ, 2007. 241 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Додаток Б

Додаток В

Додаток Д

Трактування поняття «дебіторська заборгованість»

Джерело трактування	Зміст поняття «дебіторська заборгованість»
1	2
М(С)БО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» [22]	це похідні фінансові активи з фіксованими платежами, які підлягають визначенню та не мають котирування на активному ринку
Білик М.Д. [34]	матеріальні ресурси, які не оплачені контрагентами, або готівка, що вилучена у підприємства
Бутинець Ф.Ф. [26]	заборгованість інших підприємств чи окремих осіб з платежів даному підприємству
Кірейцев Г.Г. [27]	дебіторська заборгованість – це вимоги щодо оплати. Боргові вимоги є еквівалентом боргу тієї особи, на яку покладається виконання обов'язку; як і борги, боргові вимоги розглядаються з точки зору терміна їх виконання
Лишиленко О.В. [56]	сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату
Матицина Н.О. [57]	розмір неспроможності суб'єкта підприємницької діяльності виконати грошові зобов'язання перед підприємством після настання встановленого договором строку їх оплати
Гуня В.О. [40]	один із найважливіших складників кредитної діяльності підприємства, один з елементів для розрахунку показників її результативності
Гнатенко Є.П., Лебедик А.М. [39]	елемент оборотних коштів, її зменшення знижує коефіцієнт покриття. Тому необхідно вирішувати завдання не тільки зниження дебіторської заборгованості, але також її збалансованості з кредиторською

1	2
Сурніна К.С. [78]	дебіторська заборгованість – це матеріальні ресурси, що не оплачені контр агентами, або готівка, що вилучена з обігу грошових коштів
Черненко Л.В. [79]	права (вимоги), що належать продавцю (постачальнику) як кредитору, на повернення боргів платниками та фінансовий ресурс, що тимчасово вилучений із кругообігу і підлягає поверненню у майбутньому
Федорченко О.Є. [71]	сума боргів юридичних і фізичних осіб підприємству в готівковій та безготівковій формах, яка виникає внаслідок господарських операцій, що відбулися в результаті минулих подій та підлягають погашенню у майбутньому

Додаток Ж

ПЛАТІЖНЕ ДОРУЧЕННЯ № 18

від "01" березня 2021 р.

410001

Одержано банком

Платник АТ «Полтавагаз»

"__" _____ 200__р.

Код за ЄДРПОУ

03351912

Банк платника:

код банку

ДЕБЕТ рах. №

СУМА

АБ "ПОЛТАВАБАНК"

331489

2600275242681

Одержувач: ТОВ "Промінь"

КРЕДИТ рах. №

100,00

Код за ЄДРПОУ

19495978

Банк платника:

код банку

3751299821451

АБ "КРЕДИТ-ДНІПРО"

305749

Сума словами

СТО ГРИВЕНЬ 00 коп.

*;101; за рахунком 63 від 18.02.2016р. ТОВ "Промінь" (код за ЄДРПОУ 19495978)

Проведено банком

М.П.

Підпис _____

"__" _____ 200__р.

Підпис банку

Додаток К

Додаток 3
до Положення про ведення
касових операцій у національній
валюті в Україні
(пункт 26 розділу III)
Типова форма N КО-2

АТ «Полтавагаз»
(найменування підприємства)

Ідентифікаційний код в Єдиному державному реєстрі
підприємств та організацій України 03351912

Видатковий касовий ордер

від "12" березня 2021 року

№ з/п	Номер документа	Дата складання	Кореспондуючий рахунок, субрахунок	Код аналітичного рахунку	Сума	Код цільового призначення
1	2	3	4	5	6	7
	78	12.03.2021 р.	37		2460	

Видати

Удовиченко Г.В.

(прізвище, ім'я, по батькові)

Підстава на господарські потреби

Сума дві тисячі чотириста шістьдесят грн 00 коп.
(словами)

Додаток: _____

Керівник

(підпис, прізвище, ініціали)

Головний бухгалтер

(підпис, прізвище, ініціали)

Одержав дві тисячі чотириста шістьдесят грн 00 коп.
(словами)

"12" березня 2021 року

Підпис одержувача _____

За паспорт КО № 345621, виданий Октябрським РВ ПМУ УМВС у Полтавській обл. 25 січня 1998 року

(найменування, номер, дата та місце видачі документа, який засвідчує особу одержувача)

Видав касир _____

(підпис, прізвище, ініціали)

БУХГАЛТЕРСЬКА ДОВІДКА
до Журналу 3 за листопад 2019 р.

№ з/п	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4	5
1	Відшкодування судового збору			
	Даценко Русланом Володимировичем (справа № 551/15-ц від 14.07.2019 р.)	3741	719	0,0
	Згідно службової записки Ревягіної С.І. (від № 182 від 25.11.2019 р.)	3741	719	487,2
	Чабаненко С.С. (Оплачено 27.11.2019 р.)	3741	719	121,8
	Разом			609,00

Виконавець _____
(підпис)

Головний бухгалтер _____
(підпис)

"__" _____ 20__ р.

Додаток М

